

KIÁLLÍTÁSOK

- A bennünk élő gyermek
Iparművészeti alkotások
a VII. Kortárs Keresztény
Ikonográfiai Biennálén
(*íjf. Gyergyádesz László*) **2**
- Weichinger Károly (1893–1982)
építész. Emlékkiállítás
a FUGA Budapesti Építészeti
Központban (*Reichart Dóra*)... **12**
- Évszázadok papírjai síkban és
térben – kiállítás a Nagytétényi
Kastélyban
Előzékpapírok az Iparművészeti
Múzeum gyűjteményéből
(*Lovay Zsuzsanna*)..... **17**
- Az Iparművészeti Múzeum
19. századi papírrégiégei
(*Horváth Hilda*) **21**
- „Visszatekintünk”. A Képző- és
Iparművészeti Gimnáziumban
1961-ben végzett C osztály
kiállítása a Klebelsberg Kultúr-
kúriában (*Molnár Kálmán*) **28**

MŰHELYEK

- Szőnyeg- és kárpitzövő műhely
a GIM Alkotóházában
(*Farkas Éva*)..... **31**
- Befogadó tervezés: Kesserű
Andrea iparművész és fia, Dani
története (*Novák Piroska*)..... **36**
- Művészetterápia Grúzia
posztháborús térségében
(*Szabó Péter*) **41**

KÖNYV

- Selmezi Kovács Attila: Nemzeti jelképek
a magyar népművészetben (*Tasnádi Zsuzsanna*)..... **44**

- HÍREK **46**

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS

- The child in us
Applied arts at the 7th Biennial
of Contemporary Christian
Iconography
(*László Gyergyádesz, Jr.*) **2**
- Architect Károly Weichinger
(1893–1982). Memorial
exhibition at the FUGA
Budapest Center of Architecture
(*Dóra Reichart*)..... **12**
- Paper art exhibition at the
Nagytétényi Mansion, Budapest
Endpapers from the collection
of the Museum of Applied Arts,
Budapest (*Zsuzsanna Lovay*)... **17**
- 19th-century antique papers in
the Museum of Applied Arts
(*Hilda Horváth*)..... **21**
- ‘Retrospective’. The 1961
graduating Class C of the
Secondary Grammar School
for Applied and Fine Arts
Exhibition at the Klebelsberg
Cultural Centre, Budapest
(*Kálmán Molnár*)..... **28**

STUDIOS

- The carpet and tapestry weaving
workshop at the Artists’ House
of the Gödöllő Studio
of Applied Arts /GIM/
(*Éva Farkas*)..... **31**
- Inclusive design
The story of applied artist
Andrea Kesserű and her son, Dani (*Piroska Novák*) **36**
- Art therapy in the post-war area of Georgia (*Péter Szabó*) **41**

BOOKS

- Attila Selmezi Kovács: National Symbols in Hungarian
Folk Art (*Zsuzsanna Tasnádi*)..... **44**

- NEWS **46**

A bennünk élő gyermek

Iparművészeti alkotások

a VII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálén

■ Már 15 év telt el azóta, hogy 2000-ben megrendeztem az *1000 év – magyar szentek* című tárlatot, amely óvatos próbálkozás volt a részemről, hogy érdemes-e belevágni egy új kiállítássorozat megszervezésébe Magyarországon. Rövid távon, akkor csak az érdekelt, hogy van-e fogadókészség a kortárs művészek részéről egy keresztény tematikus sorozatra. Mindenesetre a beadott művek száma, maga a kiállítás és Jelenits István kiváló megnyitóbeszéde meggyőzőtt, így 2015. március 14-én már a VII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále megnyitójára kerülhetett sor Kecskeméten. Sőt időközben a biennále katalógusaiban közölt színes reprodukciók alkotta virtuális műtárgyegyüttes mellett időközben sikerült egy valódi, kézzelfogható kollekciónak is létrehozni. Ez a több mint 300 darabot számláló, speciális gyűjteményi egység többségében e kiállítások anyagából – elsősorban aján-

Fotó: Kiss Béla

Sejben Lajos: Pólya / Lajos Sejben: Swaddling Clothes

[2015] *textil, kender, borgany, fa / textile, hemp, zinc, wood* [20x39x19 cm]

Fotó: Kiss Béla

dékozás útján – jött létre. (A 2014. évi állapot szerint 297 leltári tétel alatt számon tartott, és összesen 317 darabot számláló gyűjtemény, az előzetes felajánlások szerint körülbelül félszáz művel fog gyarapodni a 2015-ös biennáléra beadó művészek jóvoltából.) Ebből a nem egyházi fenntartású magyarországi múzeumokban ma még egyedülállónak tekinthető kollekciónak már több helyen is bemutathattunk egy-egy válogatást a kortárs, hazai, keresztény tematikájú művészet legjobb alkotásaiból, így például 2014-ben a budapesti Klebelsberg Kultúrkúriában és Pécsen, a Pécsi Galériában, míg 2015-ben a Szent István-bazilikában.

Az első hat biennálén összesen 752 alkotást mutatunk be az aktuális zsűrizések után a Cifrapalota falai között, ami jól mutatja, hogy mennyire hiányzott egy ilyen sorozat a magyarországi kiállítási palettáról. Az érdeklődés ez alkalommal sem csökkent. Aktuális felhívásunkra 197 művész 196 alkotást adott be, amiből

Kun Éva:
A meg nem születettekért / Éva Kun:
For the Unborn Children
[1998] *samott, redukciós égetés / chamotte, reduction-fired* [43x27x10 cm]

a zsűri összesen 107 alkotó 106 művét javasolta kiállítani és a katalógusban megjelentetni. A zsűri – Balanyi Károly Ferenczy Noémi-díjas grafikus- és zománcművész; Katona Katalin Ferenczy Noémi-díjas

ötvösművész, a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) delegáltja; P. Benkő Ilona Munkácsy Mihály-díjas keramikus, az MMA delegáltja; P. Szabó Ernő művészettörténész, újságíró, az *Új Művészet* vezető szer-

Lőrincz Luca:
„Törékeny” /
Luca Lőrincz:
‘Fragile’
[2015]
terracotta, porcelán /
terracotta, porcelain
[60x40 cm]

Fotó: Kiss Béla

kesztője; Prutkay Péter Munkácsy Mihály-díjas képzőművész, az MMA delegáltja; és e sorok írója mint a Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményének vezetője – a felhívásunkat követve igyekezett ezúttal is figyelembe venni, hogy most sem csupán illusztrációkat, a téma eddigi feldolgozásain alapuló műveket, hanem a saját korunkra reflektáló, aktuális utalásokat rejtő, kortárs művészeti nyelven megszólaló alkotásokat vártunk. Az MMA Képzőművészeti Tagozatának díját Budaházi Tibor festőművész, az Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának díját pedig Kun Éva keramikumművész, míg a zsűri erkölcsi díját Mazalin Natália festőművész, Földi Péter festőművész, Sejben Lajos képzőművész és Olescher Tamás festőművész kapta.

A biennáléra ezúttal talán kevésbé volt jellemző a műfaji változatosság, hiszen a legnagyobb részét a festészet, a grafika és a fotó uralta. A korábbiakhoz képest jóval kevesebb volt az iparművészeti kategóriába sorolható alkotás (számszerűen 21, az animációs filmekkel együtt pedig összesen 25).

A biennále felhívásában ezúttal a gyermekeket, a gyermekséget jelöltük ki ábrázolandó, megjelenítendő ikonográfiai programként. A forrást ezúttal sem csupán a Biblia jelentette, bár Jézus gyermekségtörténete, a karácsonyi ünnepkör, amely a megtestesülés (incarnatio) misztériumát idézi fel számunkra minden évben, vagy az olyan közismert kijelentések, mint „[a] Lélek maga tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk” (Róm 8,16), illetve „»[h]agyjátok csak a gyermekeket, ne akadályozzátok meg őket, hadd jöjjenek hozzám, hisz ilyeneké a mennyek országa«” (Mt 19,14), jól körülhatárolják a keresztény kultúra, teológia gyermekekkel kapcsolatos nézeteit. Hagyományos forrásoknak számítanak egyes szentek legendái is, melyekben gyermekek szerepelnek, vagy éppen saját gyermekkori mivoltuknak van nagy jelentősége (például Néri Szent Fülöp, Padovai Szent Antal, Kalazanci Szent József, Szent Kristóf, Szent Sztilyanosz). Az előbbieken vázolt felhívásra sokféle módon reagáltak az egyes alkotók, így jelentek meg az egyes műveken az említetteken túl például ószövetségi személyek (Jákob és Ézsau, Sára és Izsák); a szentek és boldogok, szent életű emberek gondolatai,

látomásai, tevékenysége (Teréz anya, Bosco Szent János, Natália nővér); történelmi és aktuális események (gyermekek keresztes hadjárata, a gázai övezet 2014-es bombázásakor meghalt ártatlan gyerekek); napjaink anyasággal kapcsolatos problémái, a meddőség egyénenként megélt tragédiája; híres költők gyermekekről és a gyermekségről szóló gondolatai (például Babits Mihályé, Kosztolányi Dezsőé).

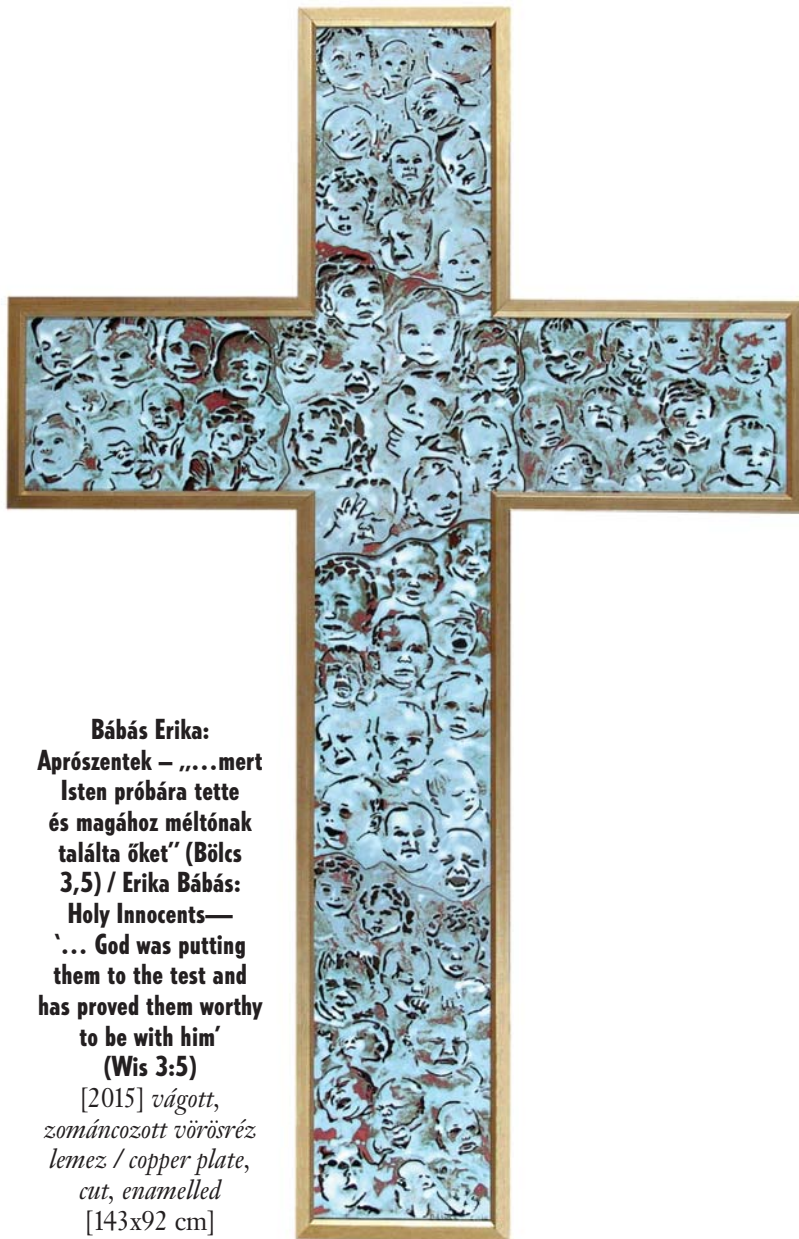
Nézzünk meg néhány iparművészeti példát. Éppen az utóbb említett ihletésű körbe tartozik az egyik legfiatalabb alkotó, Lőrincz Luca műve. A kecskeméti keramikus ugyanis a figuráinak magzati pózával jelzett gondolatait a Halál Dzsibrán néven is ismert, arabul és angolul is író, libanoni származású amerikai maronita keresztény költő, Kahlil Gibran alábbi, saját művére nyomtatott soraival erősítette fel: „*Gyermekeitek nem a ti gyermekeitek. / Ők az Élet önmaga iránti vágyakozásának fiai és leányai. / Általatosok érkeznek, de nem belőletek. / És bár véletek vannak, nem birtokaitok. // Adhattok nekik szeretetet, de gondolataitokat nem adhatjátok. / Mert nekik saját gondolataik vannak. / Tes-*

Bori Dóra: Keresztelőtál és -kancsó / Dóra Bori: Baptismal bowl and pitcher
[2013] öntött porcelán / cast porcelain [18x50x33 cm]

Fotó: Nisa Béla

Bábás Erika:
Aprószentek –mert
Isten próbára tette
és magához méltónak
találta őket” (Bölcs
3,5) / Erika Bábás:
Holy Innocents—
‘... God was putting
them to the test and
has proved them worthy
to be with him’
(Wis 3:5)

[2015] *vágott,*
zománcozott vörösréz
lemez / copper plate,
cut, enameled
 [143x92 cm]

tüknek adhattok otthont, de lelküknek nem. / Mert az ő
lelkük a holnap házában lakik, abová ti nem látogathattok
el, még álmaikban sem. / Próbálhattok olyanná lenni,

mint ők, de ne próbáljátok őket olyanná tenni, mint ti
vagytok. / Mert az élet sem visszafelé nem halad, sem a
tegnapban meg nem reked...” (részlet A prófétából, Rév-
bíró Tamás fordítása). Szintén a fiatalokat képviselte
Bori Dóra, aki a 2013-ban – sokszorosító eljárással
Herenden – készült diplomamunkáját (Moholy-Nagy
Művészeti Egyetem) állította ki a biennálén. Külö-
nösen örömteli, és egyben szomorú is, hogy műve
(Keresztelőtől és -kancsó) egy egyre inkább háttérbe
szoruló kategóriát, csoportot képviselt, az egyház-
művészetet, illetve azon belül is a liturgikus tárgya-
kat. Legfőbb értékeit, a magasztos funkciót tartalmi
téren is szolgáló, tiszta, egyszerű anyag- és forma-
használatot a rendezés során sikerült a társítás eszkö-
zével még inkább érzékelhetővé tenni. Olyan alkotá-
sokkal kerülhetett így a látogatók számára is egy cso-
portba, mint Balanyi Zoltán Magzat, Sejben Lajos
Pólya és Soltész Melinda Isten gyermekei vagyunk (Min-
denkiben ott a lehetőség) című művei, melyeken az egy-
emástól jól elkülöníthető anyaghasználat (üveg, kő,
textil) és technika ellenére is szembeötlő az évmilliók
formálta kavicsforma és az azzal társuló ősrégi embe-
ri gondolatok azonos töről fakadása.

Szemereki Teréz alkotása szintén a keresztesítéshez,
 az újjászületéshez kapcsolódik, de ő a „vízből és Szent-
 lélekből” (Jn 3,5) az utóbbit helyezi előtérbe („a szár-
 nyak, és a felhők, a hullámzó égbolton sejtetik a lé-
 lekből megszületőt”). Az alapanyag itt is hófehér por-
 celán, de azt egy speciálisabb megmunkálási móddal
 (kézműves, egyedileg applikált formák, helyenként
 homokkal szórt felület, japán fahamumázás égetés)
 társította. A biennále kerámia-„szakosztályának” ma-
 gas színvonalát jelzi Kun Éva jól megérdemelt díja is.
 „Vezérfonalam: legyen a tárgy szépségének mélysé-
 ge” – nyilatkozta egyszer, s ennek megfelelően készí-
 tette el a biennálén kiállított művét is egy rá jellemző
 technikával (samott, redukciós égetés) és a figurális
 képiséget képzőművészeti eszközökkel is hangsúlyo-
 zó megoldásokkal. *A meg nem születettekért* címadás
 ugyan napjaink egyik súlyos problémakörére figyel-
 meztet, de a bepólyált Jézuska egy ritka ikonográfiai
 típusra utaló ábrázolása a múltból táplálkozik. A mű
 szakrális magaslatait megalapozó ábrázolás, mely lé-
 nyege szerint a keresztre feszítést idézi fel bennünk,

Fotó: Kiss Béla

**Láng-Miticzky Katalin: Tűzoszlop és kereszt /
Katalin Láng-Miticzky: Fire Column and Cross**

[2014] *szizál, gyapjú, fémszál, gobelin- és vegyes technika / sisal, wool, metal thread, Gobelin and miscellaneous techniques*
[230x120 cm]

s több évszázados megoldással kapcsolja össze a karácsonyi és húsvéti ünnepkört, azaz a megtestesülést és a megváltást, Somos Gyula *Gyöngy és vér* című festményén is megjelent e kiállításon. Korábban erre csak az első biennálén láthattunk példát (Ganczaugh Miklós: *Karácsonyi kereszt*).

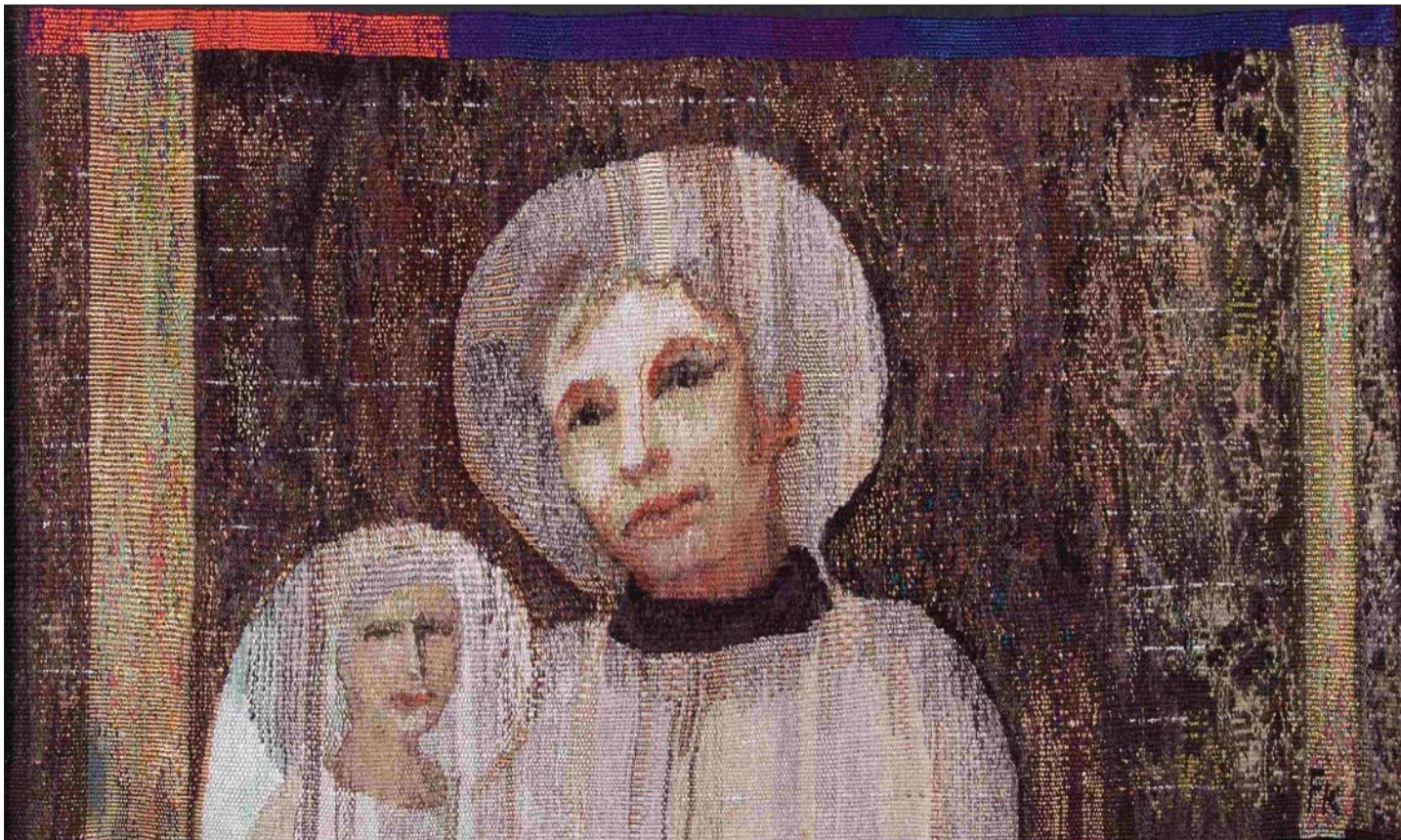
Jelenits István megnyitóbeszédében külön is felhívta a figyelmet egy másik ikonográfiai ritkaságra, sőt – elképzelhető, hogy – újdonságra. Bábás Erika nagyméretű keresztjének felületén ugyanis számtalan – különböző karakterű és arckifejezésű – gyermekarcot jelenített meg, amivel vizuális formába öntötte azt a gondolatot, mely szerint az aprószentek, ahogy arra közismert latin elnevezésük (innocentes martyres) is

**Somodi Ildikó: „Fiú adatik nekünk...” (Ézs 9,5) /
Ildikó Somodi: '... to us a child is born' (Is 9:5)**

[2014] *gyapjú, egyéni technika / wool, individual technique* [140x150 cm]

Fotó: Kiss Béla

Fotó: Kiss Béla

Fóris Katalin:
A bennünk élő gyermek
/ Katalin Fóris:
The Child in Us

[2014] *gyapjú, selyem, fémszál, francia-gobelin-technika, haute lisse, kerettel: 45x62 cm / wool, silk, metal thread, French Gobelín technique, haute lisse, with frame: 45x62 cm*

utal, egyfajta „helyettesítő” és egyben előzetes áldozatot hoztak Krisztusért. A zománcművészettel foglalkozók mezőnyéből Hévízi Éva műve szintén e témát dolgozta fel a rá jellemző stílusban és technikával, míg Balanyi Károly *Úrréti látomása* a múlt és jelen szakralitás általi összekapcsolódását kívánta felmutatni fotóhasználattal vegyített szitazománc-eljárással készült művén.

A zománcművészet legközelebbi rokonát, az üvegművészetet ezúttal csak hárman képviselték, a mindkét műfajban otthonos Soltész Melindán kívül a Homoki Anikó – Lach Sándor házaspár. Az előbb említett művész ezen a biennálén is az anyagban rejlő szimbolikus értékekből indult ki: „Az üveg nekem a lélek tisztaságát és titokzatosságát rejt. Számomra a

legtisztább anyag.” Az utóbbi alkotó pedig a szilikáttok és a teremtés folyamatának mitikus kapcsolatát használta ki: „A gyermeknek a világ kezdete a születés.”

A legnépesebb csoport az iparművészeti műfajokat tekintve a textileseké volt. Ezen belül is számos különböző anyag és technika képviseltette magát, így például gyapjú és nemez Jászberényi Matild, vagy éppen len és textilfestés Orient Enikő alkotásán. A kompozíciók többsége a falikárpitok körébe sorolható. Ruczek Zsófia Assisi Szent Ferenc *Naphimnuszát* ezúttal is ennek egy sajátos, térbe is kilépő, installáció jellegű, szöveges változatban dolgozta fel. Láng-Miticzky Katalin méreteit tekintve is reprezentatív műve tipologikus alapokon nyugszik: „Isten az Ó né-

Balogh Edit:
Innen és túl I. /
Edit Balogh:
Here and Beyond, I
[2005] *gyapjú, selyem,*
franciagobelin-
technika / wool, silk,
French Gobelín
technique
[160x150 cm]

Fotó: Kiss Béla

**Szilágyi Varga Zoltán:
A jókedvű örmény
temetése
(képkocka a filmből) /
Zoltán Szilágyi Varga:
Funeral of the Cheerful
Armenian (frame from
the film)**

[2013] animációs film
/ animation film
[27']

pét, gyermekeit az Ószövetségben, a pusztában Tűz-
oszlop által vezeti, míg az Újszövetségben a Kereszt
által. A két Tűzoszlop fogja közre a keresztet...” Kép-
zóművészeti eszközöket nyíltan vállaló képkocka
jellemezi Somodi Ildikót, nagyméretű kompozíciója
a karácsonyi ünnepek kör központi pillanatát egy ószö-
vetségi jóslat (Ézs 9,5) homályosító fátylán keresztül
láttatja. A kortárs művészetben a személyes élmények
is befolyásolják a keresztény ikonográfia használatát.
Jó példa erre Fóris Katalin *A bennünk élő gyermek*
címmű alkotása, mellyel hasonlóan folyamodik Máriá-
hoz, Jézus anyjához, mint ahogy annak idején a bú-
csújáró, imádkozó asszonyok. Balogh Edit művét „sze-
mélyes, számára fontos jelek képpé formált üzeneté-
nek szánta”. De mindenekelőtt a „kép központi mo-
tívuma a Krisztus-monogram, melyet szeretném, ha

mindig látnának a gyerekeim is, egy örök érvényű
üzenetként”.

Öröndetes tény, hogy a biennálén négy animációs
filmet is meg lehetett tekinteni (korábban egyedül
Keresztes Dóra nevezett *De profundis* című alkotá-
sával). Közülük kettő is a magyar irodalom gazdag
tárházából merített, igaz, más-más módon. Szilágyi
Varga Zoltán – „az atmoszférateremtés nagymestere”
(Orosz István) – Hunyady Sándor egyik novelláját (*A
jókedvű örmény temetése*) választotta. A 27 perc alatt
nem kevesebb mint 49 ezer festett figurát 460 festett
háttér előtt életre keltő film nem egyszerű adaptáció:
„Arra törekedtem, hogy átmentsem a vizualitás esz-
közeivel kifejezhető értékeit, azon túl pedig kibont-
sam belőle mindazt, ami az irodalmi szövegben nincs
benne, de a saját élettapasztalataimból szervesen be-

illeszthető a formába.” Hegedűs 2 László animációs film helyett egyenesen vizuális líráról, mozgóképervről beszél. A *Poézis* lényegi eleme Kosztolányi Dezső négy sorának (*Hajnali részegség*) asszociatív

felidézése: „*Én nem tudom, mi történt velem akkor, / de úgy rémlett, egy szárny subant felettem / s felém hajol az, amit eltemettem / rég, a gyerekkor.*” A 2002-ben megrendezett első biennálét megnyitó, a közelmúltban

Fotó: KISS Béla

Hj. Szlávics László:
Bethlehem /
László Szlávics, Jr.:
Bethlehem
[2009] *fá, vegyes*
technika / wood,
miscellaneous
techniques
[15x15 cm]

Neuberger Gizella:
Vizitáció
(képkocka a filmből) /
Gizella Neuberger:
Visitation (frame from
the film)
 [2009] *animációs film*
 / *animation film*
 [6'29'']

elhunyt Erdélyi Zsuzsanna gyűjtéséből származó archaikus népi imádság nagyszerűen sikerült vizuális feldolgozását láthatjuk Horváth Mari és Tóth-Pócs Roland fekete-fehér animációs filmjében. A *Boldog képek* a debreceni Vojtina Bábszínház azonos címen, 2012-ben bemutatott előadásának animációs betétjeként készült, s a látvány összehangolásában nem kevés szerepe lehetett annak, hogy a darab báb-, díszlet- és jelmeztervezője is maga a művésznő volt, aki a *Magyar Népmesék* számos epizódjának rendezőjeként köztudomású. Neuberger Gizella *Vizitáció*jához személyes kötődésem is volt. Művészettörténeti szakértőként belülről is láthattam, hogy a legfőbb kérdés annak eldöntése volt, milyen arányban jelenjen meg a filmben a tudományos alapossgú elemzés, részint interpretáció, illetve az alkotó által képviselt szubjektív néző-

pont, egyedi vizuális nyelvezet, továbbá magának az animációnak a már kialakult műfaji sajátosságai, jellegzetességei. M. S. mester képe a késő középkori Alpokon túli festészet produktuma, s mint ilyen, tökéletesen alkalmas volt erre az animációs műelemzésre. De bármely jó művészeti alkotást felfoghatunk úgy, mint egy bizonyos számú időbeli, képi és gondolati elem, illetve sík sajátos logika mentén elrendezett együttesét, melynek értelmező jellegű kibontására nincs alkalmasabb eszköz az animációnál...

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
 művészettörténész

(VII. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennále. Kecskeméti Katona József Múzeum Cifrapalota Kiállítóhelye, Kecskemét, 2015. március 14–május 17.)

Weichinger Károly (1893–1982) építész

Emlékkiállítás a FUGA Budapesti Építészeti Központban

■ A múlt év végén úgy tűnt, lezárult egy korszak, bezárt egy nagyszerű galéria, mely fennállásának 11 éve alatt, 110 kiállításával kiemelt szerepet töltött be a hazai építésztszadalom szakmai életében. Bár a HAP Galériának Budán, a Margit körúton található, egyedi atmoszférájú helyiségeit, belső udvarát – mely annyiszor adott otthont nagyszerű megnyitónak, előadásoknak és koncerteknek – valóban elvesztettük, legfőbb célkitűzését, az építészet iránti feltétlen elkötelezettségét azonban korántsem. Winkler Barnabás galériája ugyanis – beágyazódva a FUGA Budapesti Építészeti Központba – tovább működik. Tudatos döntésről, fontos erőegyesítésről szól a galéria megszüntetése, hiszen az immár Winkler Barnabás és Nagy Bálint által közösen vezetett FUGA valódi

összművészeti központtá, fontos találkozóponntá nőtte ki magát az elmúlt években, annak ellenére, hogy folyamatos és súlyos finanszírozási problémái miatt a fennmaradásáért küzd.¹ A tét pedig nem kevés, a Magyar Építészeti Múzeum ideiglenes, majd remélhetőleg méltó állandó székhelyének létrejöttéig a FUGA az építészet és kultúra kettősének jelenleg az egyik legfontosabb fóruma, kiállítási helye és információs pontja.

A FUGA-beli HAP-tárlatok sorát a januári Károlyi Antal-kiállítás nyitotta meg, áprilisban pedig Weichinger Károly (1893–1982) építész életművéből válogatott tervanyagot mutattak be. A HAP „fizikai jelenlétét”, a folytatás tárgyi valóságát a Margit körútról ismerős, onnan átszállított két tárló is hangsúlyozta.

**Weichinger Károly
(1893–1982) építész
emlékkiállítása
(részlet) / Memorial
exhibition of architect
Károly Weichinger
(1893–1982).
Exhibition view**

*FUGA Budapesti
Építészeti Központ,
Budapest, 2015 /
FUGA Budapest
Center of
Architecture,
Budapest, 2015*

Fotó: Úry Júlia

**Weichinger Károly –
Kertész K. Róbert:
A budapesti Központi
Városháza látványterve
(Új Városháza-terv-
pályázat, I. díj) /
Károly Weichinger –
K. Róbert Kertész:
Visional design for the
Central Town Hall of
Budapest (1st Prize of
the New Town Hall
Design Competition)**

[1940]

*Magyar Építészeti
Múzeum, Budapest /
Hungarian Museum
of Architecture,
Budapest*

Fotó: Baranya Szabolcs

A kiállított anyag nagy része a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményéből származott. A tárlaton a néhány személyes tárgy mellett főként az építész megvalósult épületeihez, azok változataihoz tartozó tervrajzokat, sokszor díjnyertes, mégis tervasztalon maradt pályaműveit, illetve másik szenvedélyére utalásképp: tájképeit, festményeit láthatta a közönség.

Weichinger Károly 1893. október 12-én született Győrben. A műemléki belváros, az azt körbeölelő és átszelő folyók látványa, általában véve az épített környezet és a természet kapcsolatának egysége egész

alkotói gondolkodásmódjának meghatározó vezérfonalává vált. A középiskolai évek alatt gyűjtötte és rajzolta a népi építészeti elemeket, különösen a hazai, provinciális reneszánsz forma- és díszítővilága keltette fel érdeklődését, annak hatása időről időre folyamatosan visszaköszön későbbi tervrajzain. Építész oklevelét a budapesti Királyi József Műegyetemen szerezte meg 1921-ben. 1922-ben helyettes építész-tanárnak hívták az Országos Iparművészeti Iskolába, ettől kezdve az oktatás élete végéig munkásságának egyik leghangsúlyosabb elemévé vált. 1945-től okta-

tott a Budapesti Műszaki Egyetemen, ahol először a Városépítési Tanszék vezetői posztjával bízták meg, 1946-tól 1950-ig pedig a III. számú Épülettervezési Tanszék, majd 1969-ben történt nyugdíjazásáig a Középülettervezési Tanszék vezetője. Tanári hiva-

tása mellett jelentős tudományos tevékenységet is folytatott, szerkesztője volt az 1935-től megjelenő *Perspektíva* című építészeti folyóiratnak, vezetőségi, elnökségi tagja volt a Magyar Építészek Szövetségének, és tagja az Építészeti Tanácsnak. Szakértői te-

Fotó: Baranya Szabolcs

Weichinger Károly:
**A moszkvai mező-
gazdasági kiállítás
magyar pavilonja
(makett) /**

Károly Weichinger:
**The Hungarian Pavilion
of the Moscow
Agricultural Exhibition
(mock up)**

[1951] *archív fotó*
(Magyar Építészeti
Múzeum, Budapest) /
archive photo
(Hungarian Museum
of Architecture,
Budapest)

vékenysége nemzetközi szinten is jelentősnek tekinthető, előadásokat tartott a lipcei, weimari, nyugatberlini és kairói egyetemeken, egy svéd és egy német kollégájával együtt zsűrizte az ankarai városrendezési elképzeléseket.² Az urbanisztikai problémák és kérdések különösen foglalkoztatták. 1928-ban Dörre Endrével és Kőszeghy Gyulával a Pécs város szabályozására kiírt pályázatot, egy évvel később Győr városrendezési feladatait nyerte el (ismét Dörre Endrével), tervei szinte teljes egészben meg is valósultak. Legnagyobb ilyen irányú vállalkozása azonban sosem készülhetett el. Az 1930-as évek nagy fővárosi fejlesztési programjainak egyik közismerten központi eleme volt a „Budapest Fórum” „Városcopyont” létrehozásának kérdése, ez a Kálvin tértől a Szent István-bazilikáig terjedő szakaszt, a belső körút vonalát kívánta rendezni. A teljes hazai építészársadalmat megmozgató fejlesztési pályázatok és ankétok sorában – a területre vonatkozóan – Weichinger Kertész K. Róberttel 1935-ben készítette el összefoglaló tanulmánytervét *Budapest Központja* címmel. A teljes Fórum-pályázat bár következmények nélkül maradt, mégis ennek alapján írták ki 1939–1940-ben az Új Városháza-tervpályázatot, melyen a Weichinger–Kertész tervezőpáros az első díjat nyerte el.³ A jelen tárlaton is kiállított nagyméretű látványterv, a pályázathoz készült makettek fotói az épületegyüttes szép arányairól, higgadt tradíciókövetésről árulkodnak, ennek kapcsán lehetetlen nem gondolnunk Ragnar Östberg stockholmi városházájára. A weichingeri életműben kifejezetten

hangsúlyos volt a modern látásmód és a történeti stílusok finom líraisággal ötvözése. Ez egyfajta romantikus modernizmusnak is nevezhető, mely különösen középületeit és szakrális építészetét jellemezte. Ebben az ízlésben valósult meg 1932–1934-ben a pécsi temetőkápolna (Nendtvich Andorral), 1934-ben a budai Gellért-hegy oldalában a pálos kolostor, vagy a pécsi Mecsekaljára 1937-ben tervezett szintén pálos templom, de a kiállított rajzok tanúsága szerint számos, meg nem épült templomterve (csornai római katolikus templom, 1936; losonci Szent László-empléktemplom, 1938; zentai Szent István-templom, 1943; szentkúti búcsújáró templom, 1948) is ezt képviselte. Feltűnően kötődött a felvidéki reneszánsz pártázatos építészetéhez. Maga a pártázat több épülettervén is hangsúlyosan visszaköszön, még az 1951-ben, a moszkvai mezőgazdasági kiállítás magyar pavilonjához készült tervein is, vagy a Hübner Tiborral 1935-ben közösen tervezett budapesti Szilágyi Erzsébet-leánygimnázium tervvariációin is, az utóbbi végül nyers-tégla homlokzattal, modernista stílusban valósult meg, s a korszak egyik legmodernebb és legkorszerűbb iskolaépületeként vált ismertté. Pavilonépítésze szintén jelentős, közreműködött az 1933-as Milánói Triennálén, Olgyay Aladárral együtt terveztek az 1939-es New York-i világkiállítás magyar pavilonját.

Weichinger több családi házat is tervezett modern stílusban, részt vett a fővárosi Napraforgó utcai kislakásos mintatelep építkezésein. A Fejér és Dános cég vállalkozásaként 1931-ben megépült – hazánkban

←

Weichinger Károly:
**A losonci Szent László-
empléktemplom
látványterve /**
Károly Weichinger:
**Visional design
for the Saint Ladislav
Memorial Church of
Losonc (now Lučenec,
Slovakia)**

[1938] *Magyar
Építészeti Múzeum,
Budapest /*
*Hungarian Museum
of Architecture,
Budapest*

kal inkább a megrendelő, az első tulajdonos politikai meggyőződését. A tetőtől a falakig vörös színű apró – a telep házai között az egyetlen nyeregtetős – ház tulajdonosai: Grosz (Orosz) Dezső és felesége, Vigyázó Pirooska, a Ságvári Endre baráti köréhez tartozó illegális kommunista mozgalom tagjai voltak.

A Napraforgó utca házai jelenleg műemléki védettség alatt állnak. Ahogy arra Dévényi Tamás felhívta a figyelmet, a védettség elvesztését elkerülendő, annak fokozatát ez év végén kell átminősíteni. Nem lehet elégszer hangsúlyozni a telep értékét és fontosságát, melyre a hasonló jellegű séták, épületbejárások is felhívják a figyelmet. Bízunk benne, hogy – kiemelve a telep eredeti kiállítási rendeltetését – egyre több hasonló eseményre kerülhet sor a jövőben.

REICHART DÓRA
művészettörténész

(Weichinger Károly (1893–1982) építész emlékkiállítás. FUGA Budapesti Építészeti Központ [a HAP Galéria szervezésében], Budapest, 2015. április 14–május 4.)

Jegyzetek

1. A FUGA nem zárhat be – tényfeltárás Bálint Imrével, Nagy Bálinttal és Winkler Barnabással. *epiteszforum.hu*. <http://epiteszforum.hu/a-fuga-nem-zarhat-be-tenyfeltar-as-balint-imrevel-nagy-balinttal-es-winkler-barnabással>
2. Weichinger Károly: Egy építész számvetése. *Budapest*, XVI. évf. 9. sz. 1978. 8–11.
3. Ferkai András: *Pest építészete a két világháború között*. Budapest, 2001. 29–31.

Weichinger Károly – Hübner Tibor: A budapesti Szilágyi Erzsébet Gimnázium egykori épülete / Károly Weichinger – Tibor Hübner: One-time building of the Szilágyi Erzsébet Secondary Grammar School, Budapest
terv: 1935,
reprodukció (forrás: *Tér és Forma*, 1937. 2–3. sz.) / design: 1935, reproduction (source: *Tér és Forma*, 1937. 2–3)

egyedülálló – kísérleti telep a korszerű, mégis olcsó, kis telken, szabadon álló családi házak egységesítését, így terv szerinti felépítésének szándékát tűzte ki elsődleges célul. A korszerű háztípusok tervezésében a harmincas években tevékeny építészgeneráció legtöbb tagja részt vett, így végül a 16 családi és 3 ikerház (összesen 22 lakás) egységesítése elmaradt, változatos képét nyújtva a korszak modern irányzatainak. Bár a Weichinger Károly tervezte 18. számú ház a telep egyik legkisebb, és az életmű egyik kevésbé jelentős darabja, sokakat hozott lázba a ritka alkalom, hogy a kiállítás kísérő eseményeként a tulajdonosok lehetővé tették a bejárást. A ház felújítás előtt áll. A felmérésért, rekonstrukcióért felelős építész, Dévényi Tamás és az épület tudományos dokumentációját elkészítő Fehérvári Zoltán művészettörténész által vezetett épületséta során olyan, általuk feltárt új információival is szembesülhettünk, mely a ház eredeti vörös színezésére vonatkozik. A színválasztás azonban a modern építészet 1920-as évekre jellemző színességével, a Bauhaus hatásával, Molnár Farkas közismert „vörös kockaházával” ellentétben kevésbé esztétikai vagy tudományos megfontolást tükrözött, sok-

Weichinger Károly: A budapesti Napraforgó utcai mintatelep lakóháza / Károly Weichinger: Dwelling house at the prototypical housing estate at Napraforgó Street, Budapest
[1931] reprodukció (forrás: *Tér és Forma*, 1931. 10. sz.) / reproduction (source: *Tér és Forma*, 1931. 10)

Évszázadok papírjai síkban és térben – kiállítás a Nagytétényi Kastélyban

Előzékpapírok az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből

■ A Nagytétényi Kastélyban rendezett kamarakiállítás, az *Évszázadok papírjai síkban és térben* egyik szegmensét a színes előzékpapírok – dúcgal nyomott aranypapírok, márványozott, kartonnyomott és csirizes papírok – alkotják.

Az előzékpapírok a könyvek külső és belső kialakításában jutottak szerephez. Az előzékek a merev könyvtáblát a lapokból álló könyvtesthez kötik, ragasztják. A 18. századi barokk könyvtárakban a zsúfolásig megpakolt polcok elrejtették a könyvtáblákat, és csak díszes, aranyozott bőrgerincük volt látható. A félbőr kötések kartontábláit színes papírral borították. A bibliofil arisztokrácia mellett megjelent a polgári olvasóközönség is, melynek ízlését és betűéhségét olcsó papírborítású könyvekkel, naptárakkal, almanachok-

Johann Koechel:
Előzékpapír (részlet) /
Johann Koechel:
Endpaper (detail)
*Fürth (Nürnberg
mellett), 1710–1720
körül, jelzett, brokát-
papír; poncolt,
aranyozott (Ipar-
művészeti Múzeum,
Budapest) / Fürth
(at Nürnberg),
c. 1710–1720, signed,
brocade paper,
punched, gilded
(Museum of Applied
Arts, Budapest)*

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

kal, füzetekkel kellett kielégíteni. Az utóbbiak évenkénti kiadása többszörözte a márványozott és keményítő, illetve a dúccal színesen nyomott papírokból szükséges mennyiséget.

Az Iparművészeti Múzeum gyűjteménye majd 700 színes papírt tartalmaz, a 18–19. századi brokát- és bronzfírnisz-papírok száma mintegy 150 darab. Jelentős még a 18. és 19. századi márványpapírokat, illetve a 19. századi kartonnyomott és csírizes papírokat tartalmazó kollekción. A brokát- és bronzfírnisz-papírok legnagyobb része Procopius Vilmosné gyűjteményéből származik, 1927-ben és 1931-ben került az Iparművészeti Múzeum tulajdonába. A 19–20. századi márvány- és kartonpapírok pedig az iparművészeti iskola és múzeum könyvtárának mintagyűjteményéből valók.

ARANYBROKÁT- ÉS BRONZFIRNISZ-PAPÍR

A színes, aranyozott brokát-, illetve a bronzfírnisz-papírok készítése már az 1680-as évektől ismert volt, művészi színvonaluk 1700 és 1750 között érte el csúcspontját.

A finom rajzolatú, apró mintás *brokátpapírt* metszett rézlemezekkel nyomták az egy vagy több színnel alapozott papírra. A technika eredetileg könyvtáblák aranyozására szolgált. A könyvkötéshez használt bélyegzők mellett a 15–16. században egyre inkább elterjedt Dél-Németországban a lemezbélyegző, mely egyetlen művelettel tette lehetővé nagyobb felületek aranyozását. A textilnyomásban a vésett rézlemez a 17. században jelent meg, majd a 18. század közepétől vált általánosan elterjedté, a 19. században a rézlemez durvább fadúccal helyettesítették, és így az aprólékos rajzolat elmosódott. A brokátpapírokhöz gyakran többszínű – patronírozott – alapot használtak.

A *bronzfírnisz-papír* készítése az egyszerűbb fametszet magasnyomásához hasonlít, a fametszet előzményei pedig a textilnyomó iparban keresendők. A bronzporral elegyített ragasztóanyagot – a fírnisz – fadúccal nyomták rá a színesen alapozott papírra. A bronzfírnisz-papír nem volt sem elég tartós, sem elég finom rajzú, ám olcsóbb volt, mint a brokátpapír. A brokát- és bronzfírniszpapír-készítés központjai a

könyvnyomatásban is jeles délnémet városok voltak: Augsburg, Nürnberg, Fürth, ahol ugyanakkor az ötvösművesség jeles mesterei is működtek.

Az aranyozott színes papírok a barokk kor szülöttei, így díszítőmotívumaikban török szegfű, tulipán, gránátalma, százszorszép, rózsza, szőlőfürtök és körték, akantuszlevelek és indák tobzódtak, később pedig rocaille-ok, kartusok, aszimmetrikus keretdíszek, burjánzó arabeszkek és szalagsokrok kaptak döntő szerepet. Emellett figurális vadász-, gálans- és chinoiserie-jelenetek is gyakoriak voltak. Az előképeket a keleti nyomott textilekről, hímzésekről, porcelánokról merítették.

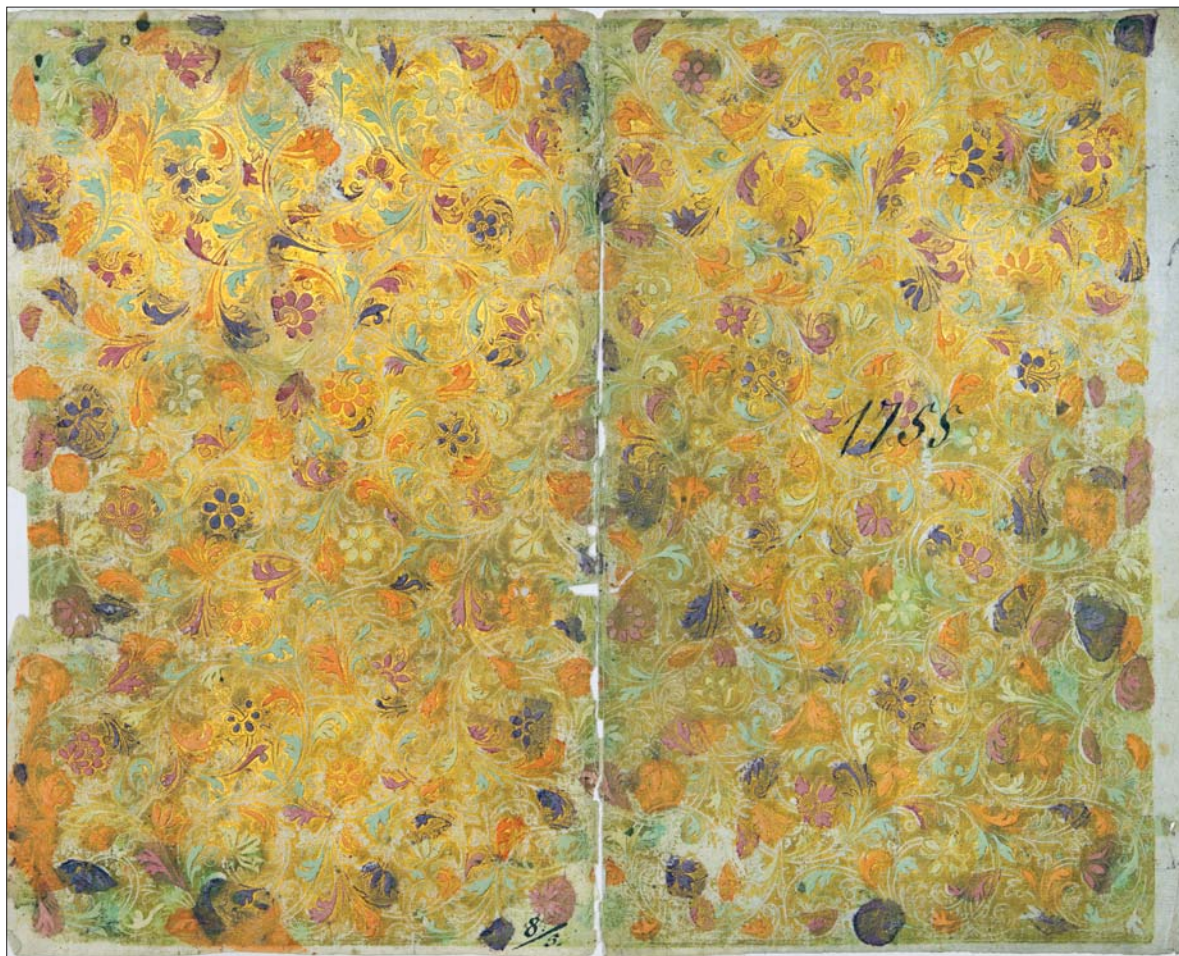
A színes papírok 18. századi vásárlói, megrendelői között a könyvkötők mellett jelentős számban találunk asztalosokat is, akik már nemcsak a ládikáikat,

Joseph Friedrich Leopold: Előzékpapír / Joseph Friedrich Leopold: Endpaper
1669–1727 között, jelzett, brokátpapír, aranyozott (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / between 1669–1727, signed, brocade paper, gilded (Museum of Applied Arts, Budapest)

Fotó: Soltészné Haranghy Agnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Georg Christoph Stoy:
Előzékpapír /
Georg Christoph Stoy:
Endpaper
1703–1750 között,
jelzett, teljes ív,
brokátpapír;
patronírozott,
aranyozott (Ipar-
művészeti Múzeum,
Budapest) / between
1703–1750, signed,
full sheet, brocade
paper, in cartridge
form, gilded (Museum
of Applied Arts,
Budapest)

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

fakazettákat, de a komódokat, írószekrényeket, nagyméretű ruhásszekrényeket is aranyozott vagy márványozott papírokkal bélelték.

MÁRVÁNYOZOTT PAPIR

A márványozott, azaz márványerezetre emlékeztető mintájú papír már a 8. századi Japánban is ismert volt, de Európába Perzsiából jutott, ahol kezdetben csak a kéziratok keretét, a lapok margóját festették ilyen eljárással. A ma is használatos törökpapír elnevezés – a török könyvművészet közvetítő szerepére utal. E díszítőeljárás ebru elnevezéssel a 16. század-

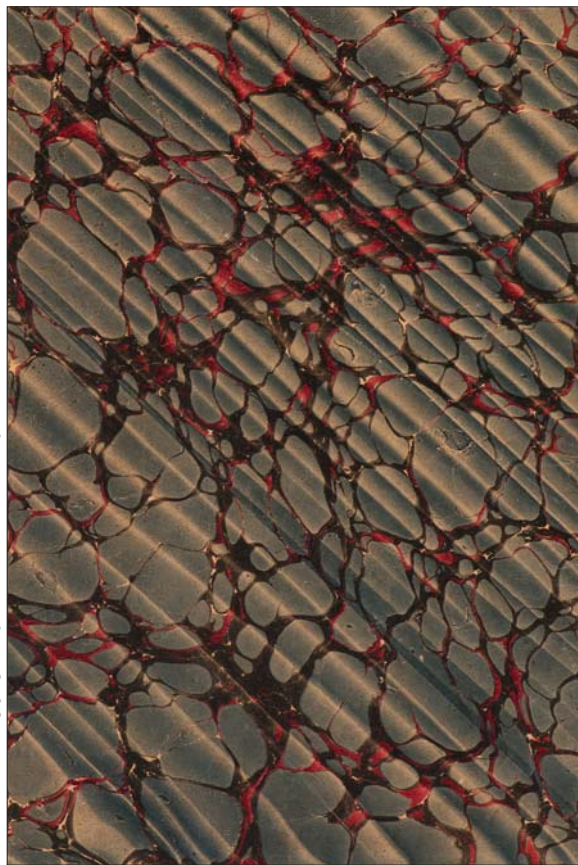
ban vált ismertté, és az 1570-es években Konstantinápolyból indult hódító útjára nyugat felé. Kezdetben, mivel készítése féltve őrzött titok volt, követek, magas rangú diplomaták, utazók kapták ajándékba, vagy vásárolták meg.

Európában a 17. században vált ismertté a technológia német és francia könyvkötők körében. A márványozott papírok 1680 után jelentek meg a bőr könyvkötések előzékeként, majd a 18. században a félbőr kötések fedéllapjain, sőt a bútorművészetben szekrények béléseként. Igen jelentős forgalmat bonyolítottak a párizsi műhelyek, amelyek különböző típusú

márványpapírokra specializálódtak. Német területen a márványozott papírok készítési és kereskedelmi központjai a 18. században Augsburg, Fürth, Nürnberg és Lipcse voltak, majd a 19. században gyárilag nagy mennyiségben állították elő a színesen nyomott papírokat Aschaffenburgban, Goldbachban, Merseburgban, és továbbra is Lipcsében.

A 18. század második felében Angliában is virágzásnak indult a papírmárványozás, speciális mintákkal és élénkebb színekkel gazdagítva a választékot. A 19. században rengeteg új papírkészítési technológia és díszítési eljárás született. A gépi előállítású színes papírok kiszorították a lassú és drága kézművesmódszereket.

Az 1860-as években elkezdett kísérleteket a festékgyártás terén 1880-ban siker koronázta, és a budapes-

Fotó: Soltészné Haranghy Agnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Fotó: Soltészné Haranghy Agnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

ti könyvkötő Halfer József által kifejlesztett márványozási eljárást a mai napig is használják. Legtöbbször a nagy példányszámú kötetek, kiadványok és üzleti könyvek tábláin láthatunk kavargó, örvénylő, sokszínű, élénk, tarka achát-, csigás, fésűs, pávatollas, kagylós mintázatú márványpapírokat.

A század végén, körülbelül az 1880-as évektől az ipari termeléssel szemben a kézművesmunka, az egyéni művészi tárgyak iránt újjáéledt igény divatba hozta a kézi előállítású márványozott papírokat. Mintázatuk később nagyszerűen rímelt a szecesszió dekoratív, ívelt, hullámos felületeivel, és ez sok művészt meghihletett. A művészi, kézi festésű márványozott papírok divatja a 20. században leáldozott. Egy-egy nevesebb könyvkötőművész – Kner Erzsébet, Kiss Valdemár – saját kötéseikhez még készített márványozott előzékeket. Magyarországon Jaschik Álmos propagálta a technikát a többi elfeledett kézműves könyvkötőeljárással együtt.

KARTONNYOMOTT PAPIR

A 18. század közepétől a kartonnyomott előzékpapírok készítésekor a keményítős-festékes alapra dúcokkal színes mintákat nyomtak, vagy a nedves alapszínbe

Előzékpapír / Endpaper

1900 körül, fantáziamárvány-papír (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / c. 1900, phantasy marbled paper (Museum of Applied Arts, Budapest)

Előzékpapír / Endpaper

Anglia, 1830–1850 között, márványpapír; árnyékolt, fényezett (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / England, between 1830–1850, marbled paper, screened, polished (Museum of Applied Arts, Budapest)

Előzékpapír / Endpaper

Németország, 18. század, papír; három dúccal kartonnyomott (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / Germany, 18th century, paper, block printed with three blocks (Museum of Applied Arts, Budapest)

különbféle eszközökkel mintákat rajzolgattak. A pamutzövet-nyomatásnál is használatos, rézszögekkel, szalagokkal kivert fadúccokat a papírnyomatásnál is alkalmazták, a minta egy-egy színét külön dúccal és ragasztófestékekkel nyomtatva az előalapozott papírra. Külön változata a dominotier papír, amelynek fénykora az 1790 és 1820 közötti évekre esik. Színei vidámak, mintái egy-vagy kétszínűek, leggyakrabban a kék-piros-zöld kombinációi. A minták többnyire aprók, a pamuttextíliákon ismert variációk: csillagok, pettyek, karéjok, virágok.

CSIRIZES PAPÍR

A 16–18. században már használtak a drága importált márványpapírok kiváltására csirizes festésű papírokat. A sűrű színezett csirizt ecsettel vagy szivaccsal hordták fel az enyhén előnedvesített papírra, majd ecsettel vagy pálcákkal, spatulával hullámzó, körkörös vagy kavargó nyomokat rajzoltak a papírra, de alkalmazták a könyvkötészetben használt fémbélyegzőket, gőrgetőket és nyomódúccokat is. A legszebb, mives papírok Dél-Németországban és Németalföldön készültek.

LOVAY ZSUZSANNA
művészettörténész

Előzékpapír / Endpaper

1800–1820 között, papír; kartonnyomott (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / between 1800–1820, paper, block printed (Museum of Applied Arts, Budapest)

**Az Iparművészeti Múzeum
19. századi papírrégiségei**

■ Ma szokatlan, újszerű kortárs kísérletnek, merész-ségnek gondoljuk, amikor hullámpapírból bútort gyártanak, avagy diplomamunkaként papírruhákat terveznek, esetleg papír ékszer készítésével foglalkozik valaki. Papírból háromdimenziós tárgyat? Megszoktuk, hogy a papír kétdimenziós, és megszoktuk,

Panzer Anna: Virágtartó / Anna Panzer: Plant holder
1835–1840 között, papír, csillámokkal beszórt, préselt aranypapír (Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
between 1835–1840, paper, micaceous, pressed golden paper (Museum of Applied Arts, Budapest)
[27,5 x Ø 17,5 cm]

hogy elsősorban nyomtatásra használjuk, pedig a papírt évszázadok óta igen sokféle módon díszítették, és különféle célokra alkalmazták.

A Nagytétényi Kastélyban a Múzeumok Éjszakáján megnyílt kamarakiállítás éppen csak ízelítőt ad ebből a bőségből, az előzékapirok különleges világa mellett a 19. század papírrégiségeiből válogatva. Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében őrzött papírtárgyakból több típust bemutatunk, olyan tárgyfé-

leségeket is, amelyeket ma már egyáltalán nem ismerünk, nem használunk. A kiállítás célja: felkelteni az érdeklődést a papírrégiségek iránt, felvillantani a papír sokoldalúságát. A 19. századot nyugodtan nevezhetnénk a papír évszázadának is, hiszen e korszakban mindvégig fontos szerepet kapott a papír, elsősorban a különféle technikai eljárásoknak és azok változatos alkalmazásának, kombinálásának köszönhetően. Két nagyon fontos dologra érdemes még felhívni a figyelmet: a papír nem maradt meg a kétdimenziós felületen, hanem kitört a síkból, sok esetben reliefhatásokat ért el vele, illetve háromdimenziós tárgyat ölelt körül, burkolt be, a legmerészebb megoldások esetén pedig magukból a papírelemekből háromdimenziós tárgyat alkottak. Igen lényeges az is, hogy különféle trükkökkel, technikai eljárásokkal „megmozgatták” a

Joseph Endletzberger: Köszöntőkártya

(Wiener Kunstbillet) / Joseph Endletzberger: Greeting card (Wiener Kunstbillet)
1820–1830 között, fényes papír, gyöngyház és gyöngyapplikációs, aranyozott (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / between 1820–1830, glossy paper, mother-of-pearl and pearl appliqué, gilded (Museum of Applied Arts, Budapest) [7,7x10 cm]

Emléklap-doboz / Memorial certificate case

19. század közepe, papír, színes nyomás, domborított, aranyozott, fedél: 15x9,3 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / mid-19th century, paper, colour printing, chased, gilded, lid: 15x9,3 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

papírból összeállított kompozíciókat: egy-egy apró papírcsík vagy cérnácska elegendő volt ehhez, azaz az ember örök vágya a perpetuum mobile iránt a pa-

pírtárgyak esetében is megjelent. Az ilyen jellegű alkotások akár a mozi elődjeinek is felfoghatók.

A 18. század végén, majd a 19. század első évtizedeiben elsősorban német nyelvterületen terjedt el a köszöntőkártya, amely a polgárosodás egyik társadalmi megnyilvánulása, kelléke volt. Újévkor, névnapokon ajándékozták meg egymást a változatos technikájú lapocskákkal, amelyeket a barátság és szerelem emblémáival díszítettek. Az egyszerű metszetes üdvözetek mellett igazán izgalmasak a mozgatható lapok. Számos típusa ismert a köszöntőkártyáknak, vannak a szentképekhez hasonlóan csipkedíszítésűek, továbbá csapófedelesek, átvilágíthatók, ám a legértékesebbek az úgynevezett bécsi specialitások, melyek lényegében apró fém- vagy préselt aranypapír keretben lévő miniatűr kollázsok. Nemcsak a köszöntőkártyáknál, hanem a kor színesen nyomott papírral bevont, változatos stílusú, formájú dobozainál is elmaradhatatlan a préselt, aranypapír szegély, amely dekoratívvá teszi a darabokat, egyszersmind lezárja az éleket, oldalakat. A biedermeier időszakában terjedtek el az öltöztetős papírbabák, amelyek eredendően a felnőttek részére készített folyóiratok mellékletei voltak, azaz a divat terjesztői, hírnökei. Ekkortájt – a kártyán kívül, amely mindig nagy népszerűségnek örvendett – számos papírajáték is készült: Harang és kalapács társasjáték, táblajátékok, papírtáblás sakk, kérdés-felelet játék etc.

A 19. század első felében, közepén keménypapírból dísztárgyakat, dobozokat is készítettek. A papírból formált, hajtogatott és ragasztott tárgyakat gyakran gyöngy- vagy fonalhímzéssel díszítették, esetleg kézi festéssel tették szebbé, egyedivé, továbbá applikációkkal is gazdagították. Változatos formák és technikai megoldások jellemezték az emléklap-dobozkákat, az emlékkönyvek őseit. Bennük őrizték a kézzel rajzolt vagy írott, esetleg applikált díszítésű emléklapocskákat, néha pedig sok-sok tűszúrással alakították ki a díszítést a fehér felületen.

A 19. század közepétől, különösen az 1873-as bécsi világkiállítás idejében a papír mint alapanyag igen fontossá vált. A gépi előállítás újfajta technikai lehetőségeket nyitott, s már ebben az időszakban megjelent a luxuspapír fogalma, amely a gépi úton előállított

**Emléklap-doboz tükörrel /
Memorial certificate case with mirror**

19. század közepe, préseltarany szegélyes (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / mid-19th century, with pressed golden border (Museum of Applied Arts, Budapest) [13,9x8,7x2 cm]

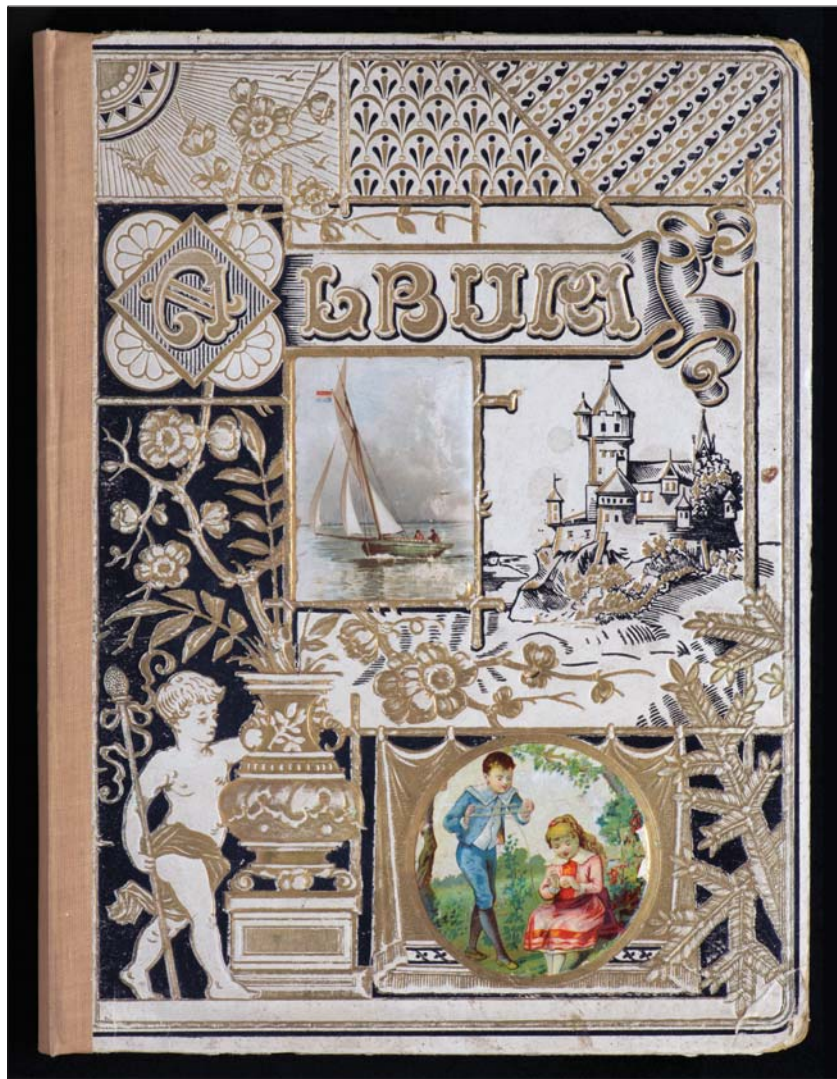
speciális papírfajtákra vonatkozik. Egyszerre jelenti magát az anyagot, és magát a tárgyat is, amit ebből a papírféleségből készítettek. A luxuspapír különlegesen előállított papír: színes nyomtatással készült – többnyire kromolitográfiával –, további fontos kritériuma a prézelés, azaz kilépve a két dimenzióból, domborított, reliefhatást kelt, továbbá a kontúrok mentén gyakran stancolták, azaz kivágták őket. Ezek a színes, préselt képecskék rohamosan elterjedtek, és nagyon sokféleképpen alkalmazták őket. A gyerekek albumokba gyűjtögették a dombornyomásos képeket, többnyire témák szerint, gondosan megkomponálva ragasztották be a kisebb-nagyobb lapocskákat az albumok egy-egy oldalára. Ezeket a kis képecskéket széleskörűen felhasználták applikációk készítésénél, levélpapírok díszítésére éppúgy, mint képeslapok, üdvözlőkártyák ékesítésére. A társasági életben is számos papírtárgy előfordult, a táncrendektől elkezdve a legyezőkig, a korabeli polgárok életét végigkísérve a születéstől a házasságkötésen át egészen az elmúlásig. A háztartásokban csipkepapírok, csokoládépapírok, papírdobozok jelentek meg, vagy akár áttört-papír lámpaernyők. A luxuspapírt a merkantil grafika területein is megtalálhatjuk, elsősorban a reklám-célokat is szolgáló csomagolásoknál, dobozoknál,

naptáraknál. Préselt kartonpapírból karácsonyfadíszek is készültek.

Esetenként a dombornyomásos képek felületének

Préseltkép-album / Pressed picture album

19. század vége, papír, színes nyomás, domborított, aranyozott (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / late 19th century, paper, colour printing, chased, gilded (Museum of Applied Arts, Budapest) [33x25x2,5 cm]

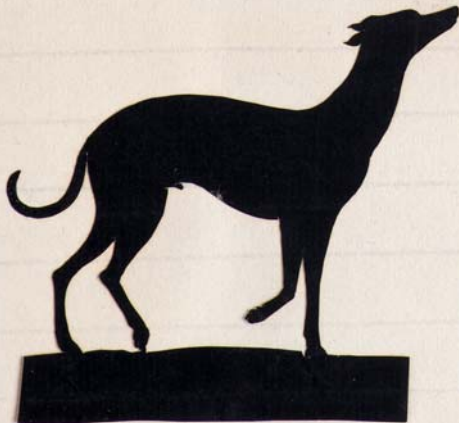

**Háromdimenziós
üdvözlőkártya /
Three-dimensional
greeting card**
19. század vége, papír;
színes nyomás,
domborított, stancolt
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
late 19th century,
paper; colour printing,
chased, pierced
(Museum of Applied
Arts, Budapest)
[15x9,3 cm]

Fotó: Soltészné Haranghy Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Árnyképes papír-
kivágások / Shadow
figure paper cuts**
1870-es évek, papír;
ollóval vágott
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
1870s, paper, cut with
scissors (Museum of
Applied Arts,
Budapest)
[22,8x18 cm]

egy-egy részét különféle idegen anyagokkal, textilekkel vonták be vagy csillámokkal szórták meg, máskor pedig ragasztással, hajtogatással térhatású kompozíciót állítottak össze belőlük. Különlegesek a háromdimenziós üdvözlőkártyák, amelyek technikai szempontból a papírszínházak, papírbutlehek rokonai. A papír sok esetben más anyagokat utánozott: ennek legpregnánsabb példái a csipkedíszítésű lapok, de lényegében a selyempapír is ilyen imitáció.

Igyekeztünk a legérdekesebb tárgyakat bemutatni a kiállításon – ez a válogatás azonban az Iparművészeti Múzeum gyűjteményét és e tárgyfeleség gazdagságát tekintve csak a jéghegy csúcsa. A gépi papírgyártás

érdekességei mellett kiállítunk párat a kézi munkával, ollóval készített alkotásokból is. Igazi kuriózum néhány árnyképes papírkivágás, melyek készítői az olló igazi mesterei voltak.

HORVÁTH HILDA
művészettörténész

(Évszázadok papírjai síkban és térben. Papírfesztivál. Iparművészeti Múzeum – Nagytétényi Kastély, Budapest, 2015. június 20–augusztus 30.)

A Nagytétényi Kastély 2015. nyári Papírfesztiváljának további kiállításairól bővebben a 48. oldalon adunk hírt.

**Lámpaernyő /
Lamp shade**

*19. század utolsó
harmada, papír,
csipkebatásúra áttört
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
last third of 19th
century, paper, with
tracery (Museum of
Applied Arts,
Budapest)
[22,5 x Ø 33 cm]*

Fotó: Soltészné Harangly Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

„Visszatekintünk”

A Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban 1961-ben végzett C osztály kiállítása a Klebelsberg Kultúrkúriában

■ A Képző- és Iparművészeti Gimnázium (ma Szaközépfiskola, a Magyar Képzőművészeti Egyetem Gyakorlóiskolája, közismert nevén Kisképző) iparművész tagozatos IV/C osztályában 1961-ben 47-en érettségiztünk – a hivatalos elnevezés szerint – díszítő festő, díszítő szobrász, grafikus, bőrdíszműves, szőnyegszövő, ötvös, keramikus, üvegdíszítő, bútorműves és fényképész szakosztályokon. A négy év, amit együtt töltöttünk, mindannyiunk számára meghatározó élmény volt, életre szóló barátságok kötődtek. Egymás életét és munkásságát napjainkig végigkísértük, összetartoztunk, szerettük egymást. Valamennyien büszkék voltunk, hogy egy olyan nagy múltú iskolában tanulhattunk, amelynek alapító levelét Mária Terézia 1777-es rendelete, a Ratio Educationis nyomán, 1778. április 2-i keltezéssel az Udvari Kancellária adta ki Schola Graphidis Budensis, azaz Budai Rajzoló Iskola néven.

Buda és Pest 1873-as egyesítése után, 1886-ban a korábban Pestre telepített Schola Graphidis Budensist egybeolvasztották a Pesti Rajzoló Oskolával, illetve a Felső Iparrajziskolával Székesfővárosi Iparrajziskola néven. A két rajziskola kezdettől fogva a művészeti képzést is feladatának tekintette. Ekkor az iparostanoncok és tanítójelöltek mellett kőművesek, ácsok, kőfaragók, asztalosok, üvegesek, szobafestők, rézművesek, aranyművesek, tímárok, bőrsők és cukrászok is az iskola növendékei voltak.

Az iskola az 1893-ban – Kauser József tervei szerint – megépített, akkor Oroszlán (ma Török Pál) utcai épületbe költözött. 1904-től az elméleti oktatás mellett a műhelygyakorlatot is bevezették, és Lyka Károly vezetésével megkezdődött a rendszeres művészettörténet-oktatás. A képzés színvonalát jelzi néhány művész neve: id. Markó Károly, Nagy Balogh János, Derkovits Gyula. Valamennyien az iskola növendékei voltak.

1946-tól az iskola Szépművészeti Líceummá szerveződött át. Az oktatás célja új, művészi igényű iparosnemzedék nevelése lett. Megkezdődött a rendszeres közismereti oktatás. A művészeti főiskolák 1949-ben történt reformja szükségessé tette, hogy az iskola szervesen illeszkedjék a művészeti oktatás új vonalába, a kiemelkedő tehetségű, szorgalmú tanulók számára elősegítse a művészeti főiskolákra, egyetemekre való sikeres jelentkezést, és biztosítsa a művészi ipar számára a középfokú szakképzést. 1951-ben így jött létre a Képző- és Iparművészeti Gimnázium.

Mint a példa mutatja, valóban sokunknak segített az iskola az életben, a továbbjutásban. Legendás emberekkel, tanárokkal találkoztunk itt, mint Blaskovits (Aladár), Csízio (Kertész Antal), Rózsa néni (Molnár Rózsa). A történeteknek se vége, se hossza. Nekünk, C osztályosoknak külön szerencsénk volt, mert az

**Visszatekintünk –
a Képző- és Ipar-
művészeti**

**Gimnáziumban
1961-ben végzett
C osztály kiállítása
(részlet) /**

'Retrospective'.

**Exhibition of the 1961
graduating Class C
of the Secondary
Grammar School for
Applied and Fine Arts
(exhibition view)**

*Klebelsberg Kultúrkúria,
Budapest, 2015
/ Klebelsberg Cultural
Centre, Budapest,
2015*

Fotó: Molnár Kálmán

**Visszatekintünk –
a Képző- és Ipar-
művészeti
Gimnáziumban
1961-ben végzett
C osztály kiállítása
(részlet) /
'Retrospective'.
Exhibition of the 1961
graduating Class C
of the Secondary
Grammar School for
Applied and Fine Arts
(exhibition view)
Klebelsberg Kultúr-
kúria, Budapest, 2015
/ Klebelsberg Cultural
Centre, Budapest,
2015**

Fotó: Molnár Kálmán

épület minden zegében-zugában, az osztálytársainknál, a műhelyekben is otthon voltunk. Az ötvösöknél Szőnyi bácsi (Szőnyi József) szívesen ült a lányok mögé a cizelláló kalapáccsal a kezében, a bőr szakon a csodálatos Fabró bácsi (Fabrá Antal) mint egy jelenés, egy jószágos Sancho Panza és Colas Breugnon keveréke, kezében könyvekkel, hatalmas kalapjában, vagy a textileseknél Lola néni (Kántor Andorné), és a rajztanáraink. A mai napig nagy szeretettel emlékezünk vissza tanáraink segítő gondoskodására és figyelmére, amivel első lépéseinket kísérték, tanácsaikkal segítették, jól felkészítve bennünket az előttünk álló pályákra.

Az osztálytársaink tehetségének, kreativitásának és tanáraink jó előkészítő munkájának köszönhetően sokan jutottak egyetemekre, főiskolákra.

Ahogy tanulmányaink is különböző művészeti területekre terjedtek ki, további életpályánk is szerteágazó lett. A művészeti életben nem egy közismert díjazott és kitüntetett alkotó van köztünk: a Magyar Képzőművészeti Egyetem grafika tanszékének vezetője, sok éven át rektorhelyettes, a Színház- és Filmművészeti

Egyetem világhíres operatóri tanszékének Kossuth-díjas vezetője, a Magyar Iparművészeti Főiskola (ma Moholy-Nagy Művészeti Egyetem, MOME) ötvös tanszékén két évtizeden át tanító tanár, a Ferenczy Noémi-díjas textilrestaurátor, aki még a koronázási palást konzerválásán is dolgozott. Szakmai elismerésként keramikus, ötvös, ipari formatervező osztálytársaink is részesültek Ferenczy Noémi-díjban. Fotós osztálytársunk az Axel Springer kiadónál és európai fotóügynökségeknél fotóriporterként, művészeti szerkesztőként vált elismertté. Az orientalista filológusként nevet szerzett ötvös osztálytárs a kölni egyetemen tanított, könyveket, tanulmányokat írt, műfordításai jelentek meg. Ketten alkotómunkájuk, illetve kutatómunkájuk mellett a Kisképzőben művésztanárnként tanítottak.

Többen itthon és külföldön kiállításokat is rendeztek, s jó néhányan több hazai és külföldi, egyéni és csoportos kiállításon vettek részt. Az osztálytársak közül néhányan két vagy több művészeti területen is működnek.

A kiállítás 32 alkotó sokszínű művészeti tevékeny-

ségéből adott ízelítőt. Több mint fél évszázadra való visszatekintéssel, a közülünk már eltávozott osztálytársainkra emlékezve bemutattunk néhány, még az iskolai tanulmányok idejében készült munkát is, ezzel is érzékeltetve a megtett utat.

MOLNÁR KÁLMÁN
grafikusművész

(Visszatekintünk – a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban 1961-ben végzett C osztály kiállítása. Klebelsberg Kultúrközpont, Budapest, 2015. február 12–25. A kiállítóknévsora: Árvavölgyi Judit textilművész, Bodri Ferenc grafikus, Budaváriné Szabó Klára textilbáb-tervező, †Burkus János iparművész, E. Nagy Katalin textilrestaurátor, Fábrián Gyula ötvös, †Faggyas Mária grafikus, Fencz

Ákos belsőépítész, Gajdos Ilona művésztanár, Gorondy Júlia könyvkötő, bőrdíszműves, †Győri Lajos keramikus, Horváthy Judit építészmérnök, belsőépítész, Keresztesi Pálffy Eszter fotográfus, Kertész Géza ötvös, Kristóf Judit üvegtervező, reklámgrafikus, Major István orientalista filológus, Máthé Tibor operatőr, Mohácsy Zsuzsa grafikus, Molnár Kálmán grafikus, Nagy Tibor iparművész, Németh Péter belsőépítész, †Ócsag Ágnes divattervező, dr. Pappné Iván Ildikó építész, Pázmándi Antal keramikus, Pelényi Mária iparművész, Prejczer Paula könyvtáros, Pribil Mária iparművész, Püski István keramikus, könyvkiadó-igazgató, Püski Istvánné Tóth Irén festő, énekes, Rékassy Levente ötvös, Sziklás Mária képszerkesztő és Tőry Klára fotótörténész.)

Fotó: Molnár Kálmán

Visszatekintünk – a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban 1961-ben végzett C osztály kiállítása (részlet) / 'Retrospective'. Exhibition of the 1961 graduating Class C of the Secondary Grammar School for Applied and Fine Arts (exhibition view) Klebelsberg Kultúrközpont, Budapest, 2015 / Klebelsberg Cultural Centre, Budapest, 2015

Szőnyeg- és kárpitszövő műhely a GIM Alkotóházában

Fotó: Katona Szabó Erzsébet

Szővműhely a Gödöllői Iparművészeti Műhely Alkotóházában, 2007-ben / Weaving workshop at the Artists' House of the Gödöllő Studio of Applied Arts (GIM), 2007

■ Remsey Flóra kárpitművész 1978-tól 1998-ig gobelin- és szőnyegszövést tanított a gödöllői Petőfi Sándor Művelődési Központban. A Gödöllői Iparművészeti Műhely (GIM) megalakulásakor, 1998-ban átköltöztette a tanfolyamot, és a GIM Alkotóházában folytatta a szövést oktatását 2014 tavaszáig. Harminchat évén át tartó, áldozatos pedagógiai munkájának hirtelen halála vetett véget 2014 nyarán.

Azokban a szomorú napokban elhatároztam: ha felkérnek, hogy vállaljam el a továbbiakban a szövést oktatását, megteszem. Én is bensőséges kapcsolatot szoktam kialakítani növendékeimmel, amelyben a tudás átadása-megszerzése „alapkövetelmény”, de emel-

lett fontosak számukra az emberi értékek, mint például a megbecsülés, az elfogadás és a szeretet.

Úgy éreztem, Flóra rám hagyta, hogy vigyem tovább a küldetést, mert tudta, hogy azonos értékeket képviselünk és ezt a kincset meg kell őrizni.

Így 2014 októbere óta én vezetem a Gödöllői Iparművészeti Műhelyben a szőnyeg- és kárpitszövő-tanfolyamot. Elődöm iránti tiszteletből megtartom az ő koncepciójának lényegét, de kiegészítve az én tudássalommal és tapasztalataimmal.

Egy szemeszter négy hónapig tart. A növendékek szövőkereteken szőnek, aminek az az előnye, hogy hazavihetik és szabadidejükben folytatni tudják az

elkezdett munkát. A szakma tanításának íratlan módszertani sorrendjét követve, először szőnek egy csíkos mintadarabot. A második a torontáli szőnyeg technikájának elsajátítása. Aztán a csomózott, majd a szumák következnek. Utána haladunk a kárpítszövés felé. Az első az ógobelin, ezt követik a formatanulmányok, majd végül a klasszikus francia kárpítszövés.

A gödöllői művésztelep szövőműhelyében 1904–1920 között készült szővéstanulmány alapján a Gödöllői Iparművészeti Műhelyben szőtt munka. Szőtte: Klotz Dezsőné Petruska Borbála / Work woven in the Gödöllő Studio of Applied Arts (GIM) by Borbála Klotz Petruska after a weaving study from the weaving workshop of the Gödöllő Artists' Colony from between 1904–1920

A Gödöllői Iparművészeti Műhelyben szőtt munka. Szőtte: Vándor Klára / Work woven in the Gödöllő Studio of Applied Arts (GIM) by Klára Vándor

Eddig a tanítványok színoldalról szőttek, de én a hachure-technikát (és a gobelinszővést) fonákoldalról tanítom. Mivel a párizsi Manufacture des Gobelinsben is így szőttek, kötelességemnek éreztem visszanyúlni a forráshoz, és az eredeti tudást átadni a növendékeimnek.

A felsorolt technikák mellett most kezdünk olyan egyszerűbb eszközöket használni, mint például a karmantyúfa és a szádfa, amelyekkel a tanítványok gyorsabban eredményre jutnak, és saját maguk készítette használati tárgyakkal lephetik meg szeretteiket (övek, táskák, tarisznyák, mobiltokok).

**A szőnyeg- és kárpitszővő nyári tábor résztvevői a Gödöllői Iparművészeti Műhely Alkotóházának kertjében, 2009-ben /
Participants of the carpet and tapestry weaving summer camp in the garden of the Artists' House of the Gödöllő Studio of Applied Arts (GIM), 2009**

Fotó: Katona Szabó Erzsébet

Fotó: Hegedűs Gábor

**A Gödöllői Iparművészeti Műhelyben szőtt munka.
Szőtte: Vándor Klára / Work woven in the Gödöllő Studio
of Applied Arts (GIM) by Klára Vándor**

A már említett értékeken túl szeretném növelni a textilművészetben a kézművesmunka „becsületét”, a mívesség, szépség iránti igényt az emberekben.

Fotó: Hegedűs Gábor

A Gödöllői Iparművészeti Műhelyben franciagobelin-technikával készült millefleurs kárpitmásolatok. Szőtte: Szokolárs Marianna és Simány Judit (balról jobbra) / Studio Works in the Gödöllő Studio of Applied Arts (GIM). French Gobelin millefleur tapestry copies woven by Marianna Szokolárs and Judit Simány (left to right)

Fotó: Hegedűs Gábor

← **Nagy Sándor Kakasos szőnyegterve (1920 előtt) alapján a Gödöllői Iparművészeti Műhelyben ógobelin-technikával készült munka. Szőtte: Bobály Vilmosné / Work woven with Old Gobelin technique in the Gödöllő Studio of Applied Arts (GIM) by Mrs Vilmos Bobály after Sándor Nagy's design Carpet with Cock (before 1920)**

Főképpen az idősebb korosztály jár a tanfolyamomra, akik örömmel ajándékozzák meg gyermekeiket, unokáikat a saját készítésű munkáikkal. A tárgyakban, amiket maguk készítenek, benne van szívük szeretetének rezgése, ami a boltban vásárolt, gépi tömegtermékekben nincs, és ezáltal nemcsak örömet szereznek, de példát is adnak a fiataloknak...

A tanfolyamon a technikák egymást követik, illetve egymásra épülnek. Egy év folyamán két szemeszter indul, az, hogy ki mennyit tud elsajátítani a négy-négy hónap alatt, a szorgalmától, gyorsaságától függ, és persze attól, hogy otthon is dolgozik-e az elkezdett munkán. A GIM hagyományai szerint nyári intenzív

tábor is fogok tartani, amelynek az a varázsa, hogy jó idő esetén az Alkotóház kertjében is szőhetünk pompázó virágok, zöldellő fák, bokrok árnyékában. Ez a gyönyörű kert Katona Szabó Erzsébet textilművész, a GIM-alkotóház vezetője 17 éve tartó, áldozatos munkájának köszönhető.

A múlt század eleji gödöllői művésztelep szellemiségét éltejük tovább mind egyéni művészi alkotásainkban, mind a művészeti oktatásban, így szeretnénk hozzájárulni egy emberibb jövőhöz.

FARKAS ÉVA
kárpitművész

Befogadó tervezés: Kesserű Andrea iparművész és fia, Dani története

Fotó: Friedrich Krisztina

■ Bízom benne, hogy a jelen írás címében szereplő fogalom – befogadó tervezés¹ – sokaknak ismerősen cseng, ám abban jóval inkább bízom, hogy a fogalom mögött meghúzódó komplex designszemlélet és -gyakorlat még többeket meggyőzött és maga mellé állított már mind a szűkebb szakma, mind pedig a társadalom részéről. Bizakodásomat számos – és egyre több – pozitív, ismert példa erősíti. A 2014-es Magyar

Formatervezési Díj kiállításán láthattuk az Autistic Art selyemsál-kollekcióját, melyre autizmussal élő alkotók grafikáit szitázták. A Mosoly Otthon Alapítvány (MOHA) a művészeti programjának keretében autizmussal élő gyerekek és fiatal felnőttek számára biztosít rendszeres rajzfoglalkozásokat, amelyek eredményeit Révész Eszter textiltervező adaptálta a sál-kollekcióra. Az érzékeny – vonalakkal, faktúrákkal és

Kesserű Andrea:
Nyaklánc, medállal,
„darazsas” dekorral /
Andrea Kesserű:
Necklace with medal,
with wasp decoration
újrahasznosított, hővel
hajlított, szitanyomott
plexi, zsinór,
krómozott fém /
recycled, heat-bent,
sieve-printed
plexiglass, cord,
chromed metal

Kesserű Andrea:
S vonalú karkötő
„darazsas” dekorral /
Andrea Kesserű: S-line
bracelet with wasp
decoration
újrahasznosított, hővel
hajlított, szitanyomott
plexi / recycled, heat-
bent, sieve-printed
plexiglass

→
Kesserű Andrea:
Nyaklánc, medállal,
„cicás” dekorral
(részlet) /
Andrea Kesserű:
Necklace with medal,
with cat decoration
(detail)
újrabasznosított, hővel
hajlított, szitanyomott
plexi, fémlánc,
krómozott fém /
recycled, heat-bent,
sieve-printed plexi-
glass, metal chain,
chromed metal

színekkel játszók – rajzok a sálak mellett, pulóvereken és noteszborítókön is feltűnnek, az előbbieket Kele Il-dikó kötő szakon végzett textiltervező, az utóbbiak Szalkai Dániel formatervező közreműködésével készülték.²

A befogadó tervezés nem pusztán a tervezett környezetet teszi hozzáférhetővé, vagy annak használatába, a fogyasztásba integrálja a fogyatékkal élőket és más leszakadó társadalmi csoportokat, hanem a tervezés és – egyre több esetben – a gyártás folyamatába is bevonja őket. Egy másik példa erre a Miskolci Autista Alapítvány szerteágazó tevékenysége: kertművelés és konyha üzemeltetése, művészetterápia, lakáskiégésztők és bútorok gyártása.³ Az alapítvány Szalkai Dániel formatervezővel közösen jegyzi a *Maacraft* márkát, amelynek termékeit nagy sikerrel mutatták be az idei *OTTHONDesign* kiállításon.⁴ Az, hogy designer tervezte, autizmussal élő személyek által kivitelezett, designtudatos, helyben természetett és feldol-

**Kesserű Andrea: Nyaklánc szemüveglencse medállal /
Andrea Kesserű: Necklace with eye-glass lens medal**
*újrabasznosított, kézzel csiszolt és polírozott üveg,
fémlánc / recycled, hand-polished and chiselled glass,
metal chain*

gozott alapanyagokból, kézművestechnikákkal előállított tárgyak kerülhettek be a tárlatra, talán annak a jele, hogy a hazai társadalom felismerte a felelősségteljes fogyasztás és a segítő vásárlás szerepét és jelentőségét. És miért is ne ismerte volna fel, hiszen ezek a termékek kiváló minőségűek, egyediek és előállításuk fenntartható, mindezt pedig a befogadó tervezés elvei fogják össze.

A Miskolci Autista Alapítvány mellett még számos társadalmilag elkötelezett, szociálisan érzékeny foglalkoztató műhely említhető, például: az Igazgyöngy Alapítvány és Alapfokú Művészeti Iskola, a Retextil vagy a Lámpás '92 Közhasznú Alapítvány.⁵ Az utóbbi műhelye a Parafactura, amelynek termékeit – sálakat, táskákat, öveket és ékszereket – Kesserű Andrea iparművész tervezte.⁶

Kesserű Andrea a Magyar Iparművészeti Egyetemen végzett ruha és bőr szakon, majd Párizsban tanult ösztöndíjjal. Diplomái megszerzése után sikeres jelmeztervezőként és stylistként dolgozott, ám amikor megszületett második gyermeke is, feladta hivatását. Fia, Dani Down-szindrómával jött világra. Ma már 16 éves, nagyon szeret állatokat rajzolni, olvasni róluk, de azt még jobban szereti, ha állatokról olvasnak fel neki. Egyik mindennapos szokása, hogy feszültséglevezetésként lerajzolja és leírja, hogy mi történt vele aznap, és azt is, hogy kikkel találkozott. Da-

**Kesserű Andrea:
Nyaklánc
szemüveglencse
medállal / Andrea
Kesserű: Necklace with
eye-glass lens medal**
*újrabasznosított,
kézzel csiszolt és
polírozott üveg,
fémlánc / recycled,
hand-polished and
chiselled glass,
metal chain*

Kesserű Andrea:
Nyaklánc szemüveg-
lencsékkel /
Andrea Kesserű:
Necklace
with eye-glass lenses
újrahasznosított,
kézzel csiszolt
és polírozott üveg,
csomózott zsinór,
krómozott fém /
recycled, hand-polished
and chiselled glass,
knotted cord,
chromed metal

Fotó: Friedrich Krisztina

ni állatrajzai és „naplóbejegyzései” díszítik azokat az újrahasznosított plexiből készült ékszereket, amelyeket Kesserű Andrea tervezett. A hulladék plexit a fői székhelyű Acryl World Kft. biztosítja a művész számára, aki fúrja, formára csiszolja, polírozza, és hő segítségével hajlítja az ékszereket, amelyekre szitanyomással kerülnek fel fiának érzékeny, személyes történeteket rejtő grafikái: drótbajuszú cica, japán pele, a kedvenc meshős Shrek, vagy az a darázs, amelyik megcsípte.

Egy másik öltözékkiegészítő- és ékszorosozatban Carl Zeiss szemüveglencsét használt fel újra az iparművész, melyek így láncokon, öveken, karkötőkön látják el (ismét) nagyító funkciójukat. A széria letisztultságát nem csupán a kézzel csiszolt és polírozott lencsék szinte szobrászi szépsége adja, hanem egy technológiai megkötés is: a fémgőzölt, karcálló felü-

letekre nem lehet dekorokat szitázni. Erről a felfedezésről, a folyamatos anyagkísérletekről, a grillsütő és a plexihajlítás összefüggéseiről csillogó szemmel és irigylésre méltó lelkesedéssel mesélt a tervező, majd azzal folytatta, hogy ezek az élmények az egyetemi évek lázas munkáját hozták vissza számára. A kérdésre, hogy elsősorban, miért ékszerek és kiegészítők készülnek műhelyében, nem a kézenfekvő összefüggéssel válaszolt, hogy ezek a tárgyak divatérzékenyek, így könnyebben értékesíthetőek, hiszen az emberek gyakrabban cserélik apró tárgyaikat, mint például a bútoraikat. Kesserű Andrea sokkal mélyebb, meggyőzőbb és távolabbi célok felé mutató gondolattal válaszol. Amikor családi napokat és gyermekfoglalkozásokat tartott – pleximedálokba olvasztott emléktárgyak témában –, akkor érte a felismerés, hogy az emberek amulettként viselik ékszereiket, amelyekhez

gyakran személyes emlékek, élmények tapadnak. Ha egy vásárló olyan ékszert visel a testén, amelyen Dani grafikai szerepelnek, akkor őt magát, és az ő másságát fogadja el, vagyis egy jó ügyet hord magán. A művész célja tehát, hogy a vásárlók az ékszerek révén Danit és az ő különleges világát is megismerjék, és a tárgyak viselésén keresztül azonosuljanak vele, hogy legközelebb, amikor felszállnak a zsúfolásig tömött villamosra, ne alakuljon ki körülöttük méteres sugarú körben légüres tér. Ennek érdekében Kesserű Andrea – immár családi vállalkozásként – tervezi a következő *Danikollekciót*, amelyben már térelválasztó és lakásdekorációs elemek is szerepelnek, ezeket online elérhető webshopban szeretné értékesíteni, ehhez keres most támogatókat, partnereket és segítőköt.

Kesserű Andrea és Dani története megmutatja, hogy a befogadó tervezés egy apró műhelyben, kis lépésekben is eredményes lehet, de ehhez, egy édesanya elhivatottsága és szeretete mellett, a társadalom nyitottságára és támogatására is szükség van.

NOVÁK PIROSKA
muzeológus

Jegyzetek

1. A befogadó tervezés (inclusive design) alapelveinek legteljesebb, magyar nyelvű összefoglalását Szentpéteri Márton eszmetörténész, designkritikus kismonográfiájában olvashatjuk: *„A befogadó tervezés alapelvei – A befogadó tervezés a társadalmi befogadás (social inclusion) leghatékonyabb eszköze*
A 21. század nagyvárosaiban a leszakadó rétegek – vagyis elsősorban az idősek, a fogyatékkal élők és a szegények – társadalmi integrációja tervezői intervenció nélkül immár lehetetlen – a politikai akarat, a kellő financiaális és jogi háttér ma már önmagukban alkalmatlanok e feladat megvalósítására.
– *A befogadó tervezés különféle szakmák képviselőit fogadja be a tervezési folyamatba (design process)*
A befogadó tervezés maradéktalanul képes megvalósítani az Interdesign (ICSID ©) és az inter- és multidiszciplinaritás céljait is, hiszen feladattól függően mindig a megfelelő designszakmák, illetve a kívánt természet-, műszaki, humán- és társadalomtudományok képviselőit hozza össze valós csapatmunka keretében.
– *A befogadó tervezés befogadja a fogyasztót és a megrendelőt is*
A befogadó tervezés növeli a fogyasztói és megbízói tapasztalatok (user and employer experience) szerepét a tervezésben azzal, hogy a felhasználókat, fogyasztókat, politikai döntéshozókat és a civil szféra képviselőit bevonja a tervezési folyamatokba.”

Fotó: Friedrich Krisztina

Szentpéteri Márton: *Design és kultúra. Befogadó designkultúra*. Építészforum Kiadói Kft., Budapest, 2010, 182. [Kiemelések az eredeti szövegben.]

Forrás:

http://epiteszforum.hu/files/Design_es_kultura_Szentpeteri_2010.pdf – Hozzáférés: 2015. május 2.

2. „A Mosoly Otthon Alapítvány az Autistic Art termékek eladásából befolyó összegből 11 magyarországi autista lakóotthon támogat. A foglalkozásokon elkészült művekből a legizgalmasabbakat elárverezik, az ebből származó összegeket pedig szintén a civil fenntartású lakóotthonok működési és fenntartási költségeinek kiegészítésére, valamint a MOHA Művészeti Program működtetésére fordítják.” Forrás: <http://shop.autisticart.hu/rolunk> – Hozzáférés: 2015. május 2.
3. Miskolci Autista Alapítvány – Forrás: <http://www.miskolciautista.com/index.html> – Hozzáférés: 2015. május 2.
4. Az OTTHONDesign – 4. Otthonteremtési szakkiállítás 2015. április 15. és 19. között rendezték meg a Hungexpo Budapesti Vásárközpontban.
5. Források: Igazgyöngy Alapítvány: <http://igazgyongy-alapitvany.hu/> – Hozzáférés: 2015. május 2. Retextil: <http://retextil.hu/#/nyitolar> – Hozzáférés: 2015. május 2. Lámpás '92 Közhasznú Alapítvány: <http://lampas92.hu/> – Hozzáférés: 2015. május 2.
6. Források: Parafactura: <http://parafactura.blogspot.hu/> – Hozzáférés: 2015. május 2. Kesserű Andrea: <http://www.kesseru.com/> – Hozzáférés: 2015. május 2.

**Kesserű Andrea:
Karperecek /
Andrea Kesserű:
Bracelets
újrabasznosított, hővel
hajlított plexi /
recycled, heat-bent
plexiglass**

Művészetterápia Grúzia posztháborús térségében

■ Grúzia (Georgia) egy csodálatos ország, gyönyörű és változatos tájakkal, gazdag kultúrával, vendégszerető emberekkel. A Kaukázus térsége azonban hosszú ideje konfliktusok sújtotta terület. A 2008-ban lezajlott orosz-grúz háború is mély sebeket ejtett, nehezen tudják feldolgozni a történeteket, akik átélték. Gori városa volt a hét évvel ezelőtti események egyik gócpontja. A településtől húsz kilométerre húzódik Dél-Oszétia adminisztratív határvonala, és a szakadár terület miatt máig sok nehézséggel kell szembenéznük az itt élőknek. Az Európai Önkéntes Szolgálat (European Voluntary Service, EVS) önkénteseként 2013-ban kezdtem meg a városban egy évig tartó szolgáltatást, amelynek keretében kézműves- és kreativitást

fejlesztő foglalkozásokat tartottam rehabilitációs céllal, valamint kulturális programokat szerveztem gyerekeknek, fiataloknak a Bridge of Friendship „Kartlosi” és a nyíregyházi Human-Net Alapítvány együttműködésével.

Miért van szükség művészetterápiára egy olyan térségben, ahol a közelmúltban még háború dúlt?

A művészetnek mint terápiának számos jótékony hatása van. Az alkotói tevékenység révén lehetőségünk van az önkifejezésre, vizuálisan megjeleníthetjük szavakba nehezen önthető érzéseinket, gondolatainkat és az alkotások segítségével tudatosíthatjuk azokat. Az alkotói folyamat segít megküzdenni a lelki problémákkal, oldja a felgyülemlett feszültséget és belső egyen-

**Művészetterápiás
kézműves-foglalkozás
Goriban, 2014-ben /
Crafts activity. Art
therapy in Gori, 2014**

súlyt teremt. Az alkotás örömén túl fejlesztheti a személyiséget, a kreativitást és a kez ügyességet is. A szervezetnek korábban nem voltak ilyen jellegű tevékenységei, így az éves programot az alapoktól kellett felépítenem. A lehetőségekhez mérten úgy próbáltam változatos foglalkozásokat összeállítani, hogy azok a gyerekek számára érdekesek legyenek, a képességeikhez igazodjanak, és ne legyenek túl nehezek, de kellő kihívást is jelentsenek számukra.

A foglalkozások egy része a festészetre épült. A festés terápiás eszközként rendkívül eredményes: a résztvevők könnyebben tudják kifejezni magukat, ha a formákon túl színekkel is dolgozhatnak. A cél elsősorban a tudatalatti tartalmak felszínre emelése, az emóciók kifejezése és vizuális megjelenítése, majd feldolgozása volt, nem pedig művészi színvonalú képek létrehozása. A kurzusok különböző témákra épültek, többek között a „ki vagyok én” vagy „mit jelent számomra grúznak lenni” kérdésére kellett képi választ adniuk a fiataloknak. Általában húsz-harminc perc állt rendelkezésükre a képek elkészítésére. A rövid idő biztosításával az volt a célom, hogy a festményeket inkább intuitív és spontán módon alkossák meg, ne tudatos folyamat eredményei legyenek, így érzelmeik sokkal könnyebben és kendőzetlenül manifesztálódhattak. A képek elkészítése után közösen beszéltük meg az alkotásokat. Minden résztvevő kifejthette, hogy mit miért festett a képre. Az alkotásoknak voltak olyan elemei, amiket először nem tudtak megmagyarázni, azonban a megbeszélések során fokozatosan ezek is tudatosultak. Terapeutaként kérdéseket tettem fel a

Az „így éltem meg a háborút” művészetterápiás foglalkozáson készült festett kép (17 éves lány munkája) / Picture painted by a 17-year-old girl at the art therapy crafts activity 'The War As I Saw it' [Gori, 2014]

munkákkal kapcsolatban, de kérdezhetek a gyerekek is. A módszer nagyon hasznosnak bizonyult, így ugyanis az alkotásokat és egymást is könnyebben megértették a résztvevők.

Kiemelném az „így éltem meg a háborút” témájú foglalkozást, ugyanis a 2008-as konfliktus döntően befolyásolta a gyerekek életét. Az átélteket absztrakt formában kellett ábrázolniuk. A hangsúly nem a konkrét háborús eseményeken volt, az alkotótevékenység során felidéztek a háború ideje alatt bennük kavargó érzelmeket. Az alkotásokból egyértelműen kiderült, hogy a fegyveres konfliktus nagyon mély nyomott hagyott bennük. Még évekkel később sem érezték magukat biztonságban, rettegtek, hogy a háború bármikor újra kirobbanhat.

Egy 16 éves fiú alkotása rendkívül expresszív, látható rajta, hogy még hosszú idő elteltével is hatással van rá a mély trauma, amelyet átélt. A kép egyik fontos eleme egy síró gyerek arca, amely valójában önarckép. A tűz pedig a pusztítást szimbolizálja a képen. A fiú elmondta, hogy az ő házukat szerencsére nem érte bombatalálat, de a szomszédé lángokban állt. Megfigyelhetjük, hogy bár megjelenítette a Napot is, azonban barna színnel festette meg, ugyanis a napsütéses nyár ellenére sötétnek látta a világot, és olyanok, ahol káosz uralkodik. Egy 17 éves lány alkotásán a sötét felhők a háború viharát jelképezik, vércseppek hullanak belőlük, ezzel utalva a halált hozó bombákra. A hegyek között pedig pataokban folyik az áldozatok vére. A Nap ezen a képen már a remény jeleként tűnik fel.

← Az „így éltem meg a háborút” művészetterápiás foglalkozáson készült festett kép (16 éves fiú munkája) / Picture painted by a 16-year-old boy at the art therapy crafts activity 'The War As I Saw it' [Gori, 2014]

**Művészetterápiás
kézműves-foglalkozáson
készült dekorációs
munka / Decoration
work made at an art
therapy crafts activity
[Gori, 2014]**

Természetesen nem csak a negatív élményeiket öntötték képekbe a foglalkozásokon részt vevők. Az egyik zenés festés alkalmával Johann Sebastian Bach *Levegő* című műve inspirálta őket alkotásra. Érdekes, hogy több fiatal is saját magára vonatkoztatta a zene-művet. A zene a pusztán „illusztráción” túl személyiségük komplex voltát jelentette számukra absztrakt formában. Más alkalmakon vágóikat, ambícióikat vetették papírra. A rajzolásban, festésen kívül origamikákat is készítettek az egészen egyszerű formáktól a bonyolultakig, különböző kreatív, plasztikai és konstrukciós feladatokban vettek részt, és újrahasznosított anyagok felhasználásával ékszereket, funkcionális tárgyakat is alkottak.

→ A művészeti foglalkozások egy részét a „Kartlosi” szervezetnél tartottam meg, valamint egy értelmi és testi fogyatékos gyerekek rehabilitációjával foglalkozó intézmény munkáját is segítettem. Elsődleges célom az volt, hogy a fiatalok, ha rövid időre is, de kiszakadjanak a mindennapok egyhangúságából, a művészeti foglalkozások kellemes élményt nyújtsanak számukra.

**Művészetterápiás
kézműves-foglalkozás
Goriban, 2014-ben /
Crafts activity.
Art therapy in Gori,
2014**

Zenére festettek, egyszerű origamikákat, dekorációkat készítettek, de sógyurmával szobrászkodtak is. Ez a foglalkozás kifejezetten nagy örömmel töltötte el őket, az anyaggal való közvetlen fizikai kontaktus ugyanis rendkívüli élményt jelentett nekik. A kézzel való festéssel és a lenyomatok készítésével is új tapasztalatokat szereztek. Az utolsó alkalmak egyikén a „Kartlosi” alapítvány fiataljai tartottak foglalkozást, és segítettek a fogyatékkal élő gyerekek munkáját. A közös tevékenység erősítette bennük egymás elfogadását, valamint az aktív társadalmi szerepvállalásra hívta fel a figyelmet.

A fiatalok nyitottabbak, felszabadultabbak lettek az együtt töltött idő végére, már nem féltek kifejezni érzéseiket és élményeiket, önbecsülésük is megerősödött. Néhány alkalom után sokkal kreatívabb módon oldották meg a feladatokat, elvontabban gondolkodtak, mindezekon kívül magabiztosabban kezelték az eszközöket és az anyagokat is. A gyerekek odaadó lelkesedéssel vettek részt a foglalkozásokon.

Nagy megtiszteltetés volt számomra, hogy önkéntesként segíthettem a fiatalokat a rehabilitációs folyamatban, sokat tanultam tőlük, önmagam is jobban megismerhettem, és közben felfedezhettem egy másik ország kultúráját.

SZABÓ PÉTER
üvegművész

A fotókat a szerző és a „Kartlosi” szervezet tagjai készítették.

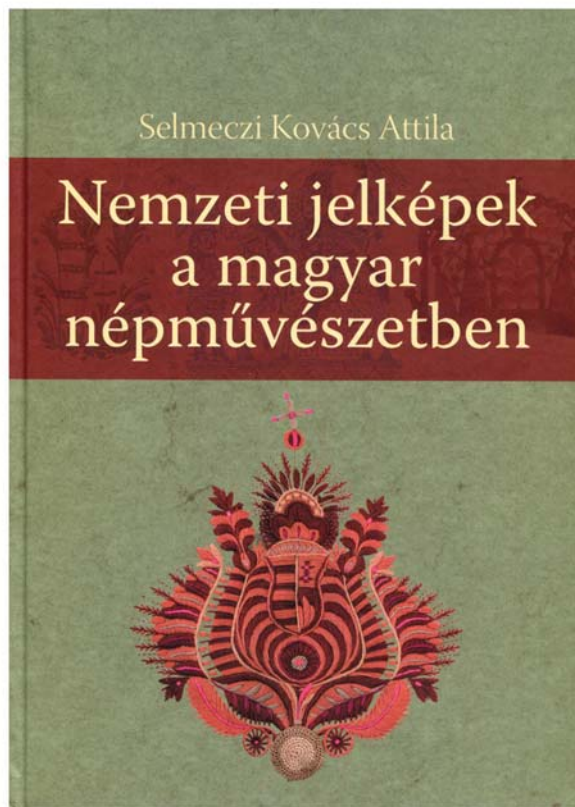
Selmeczi Kovács Attila: Nemzeti jelképek a magyar népművészetben

■ A Néprajzi Múzeum tárgykollekcióinak tudományos feldolgozása és a Cser Kiadó kiváló könyvkiadói munkája találkozott abban a kiadványsorozatban, melynek köszönhetően immár a negyedik ismeretterjesztő színes album jelent meg, ezúttal a nemzeti jelképeink gazdag tárházát és sokféleségét tárva az olvasó elé. A múzeum és a kiadó közös vállalkozásának első kötete 2009-ben az elfeledett magyar mesterségeket mutatta be, 2011-ben a régi magyar mintakincset, majd 2012-ben a monarchiabeli népviseletes képeslapokat feltáró impozáns kiadvány született, ezeket követi a most ismertetett munka.

A történeti országcímer 1990-es visszaállítását megelőzően éles társadalmi és tudományos vita folyt arról, hogy a koronás vagy a Kossuth-címer legyen-e a jelképe az államnak. A kutatás a néprajzi tárgyak területén is elkezdődött, és Selmeczi Kovács Attilának köszönhetően a részletesen feltárt tárgyi anyag olyan lehetőséget nyújtott, amellyel a Néprajzi Múzeum élni is tudott. *Magyarország címere a néphagyományban* címmel 1989 nyarán kiállítást rendeztek, amely a nagy érdeklődésre való tekintettel külföldi vándorkiállítássá szerveződött, és 1990 és 1993 között Bécsben, Prágában és Pozsonyban is bemutatkozott. A kiállítás anyaga látványos, színes kiadványban jelent meg később, a Néprajzi Múzeum *Magyar Népművészet* című sorozatában, 2001-ben. Ennek folytatását és kiteljesedését képviseli a mostani gazdag kiadvány; megjelenésének háttérében többéves múzeumi tapasztalat, kiváló tárgyismeret, kiterjedt kutatás, tudományos igényű feldolgozás és pontosság húzódik meg.

Milyen folyamatok alakították a 19. századi népi kultúra tárgyi világának esztétikai megjelenését, mióta használjuk nemzeti jelképeinket és hogyan váltak népi kultúránk védjegyévé, miként alakultak díszítőnyekké az ünnepi viseleteken, a különleges szerelmi ajándékokon, a dísz tárgyakon és a mindennapi használati tárgyakon. Ezeket a jelenségeket mutatja be

Selmeczi Kovács Attila *Nemzeti jelképek a magyar népművészetben* című képes albuma. A nyolc fejezet közel háromszáz műtárgy színes felvételén keresztül szemlélteti a legjellemzőbb nemzeti jelképeinket: az országcímet, a Magyar Szent Koronát, a nemzetiszínt és a zászlót, a Magyarok Nagyasszonyát, a hazafias feliratokat, a nemzeti hősokeket, a huszárt és a betyárt. Az egyes fejezeteket felvezető tanulmányokat további kis színes, érdekes történetek, képek teszik még izgalmassá. Így olvashatunk a koronás bírói botokról, címeres cipőtalpakról, a hazafias feliratú debreceni

Hodó József: Tükrös, barokk országcímerrel / József Hodó: Mirror with the Baroque coat of arms of Hungary
Drávaiványi, 19. század második fele (Néprajzi Múzeum, Budapest) / Drávaiványi, second half of 19th century (Museum of Ethnography, Budapest)

legénykötényekről, de más művelődéstörténeti adatokban is csemegézhetünk, így például a huszárok szivarozási divatjával, vagy a betyárokat övező hőstörténetekkel kapcsolatban. Népi alkotások, iparosok mestermunkái és egyedi művészi megnyilvánulások mutatják be, hogy a szabadságharc leverése után, a 19. század végén a népi kultúra felfedezésének hatására hogyan bontakozott ki egy újabb paraszti díszítőstílus, melynek szerves részévé vált a nemzeti identitás kifejezése díszítőművek és motívumok eszközkészletével. A korszakban a népművészeti tárgyak gyűjtését hazafisággal indokolták, a polgári társadalom igényelte a nemzeti termékeket. A legkülönfélébb tárgyakra: a cifraszűrre, a férficsizmára, a női atlaszicipőre, a dísztörülközőre, a kosztözcacsóra, a széktamlára is rákerült az országcímer, a magyar korona és a hazafias feliratok.

A 304 oldal tartalmazó album *Bevezetésében* képet kapunk a romantika korszakára jellemző nemzeti kultúra felfedezésének és megteremtésének folyamatáról, ennek Európa-szerte lezajló jelenségéről, és arról, hogy miként befolyásolták a népi kultúra tárgyainak újabb stílusú díszítéseit a hazai háziipari és nemzet-

közi kézművesipari tárlatokra küldött reprezentatív kiállítási anyagok. Ezt követően, az első fejezetben a magyar címer ábrázolása kerül kibontásra, illusztrálva a folyamatot, ahogyan a Habsburg-hatalommal való szembenállás kifejezésének eszköze, a magyar címer állandó díszítőművészetbe. Ez legjobban a szücs- és szűrmunkák esetében ragadható meg, hiszen a cifraszűrök és bőrmellesek, kozsókok elengedhetetlen és legfontosabb díszítőeleme lett a címeres szűrrózsává alakult országcímer. A felsorolt fejezetekben a további jelképek választékos bemutatása kerül sorra, fontos utalásokkal a minták előképeire, az egyes elemek átalakulására vonatkozóan. Ezek az izgalmas fejtegetések végigvonulnak az egyes jelképek háttérében, természetesen az adatok hiányában nem minden esetben lehet kideríteni az előzményeket. A nemzeti szimbólumok, a hazafias ábrázolások és feliratok más-más folyamat eredményeképpen kerültek a paraszti, iparos-, kismemesi és polgári kultúrában használatos tárgyakra. A 16. századi nürnbergi mézeskaláscsüvel mintáihoz visszavezethető mézeskaláscsüvek 18. századi formáin már keverednek a birodalmi címerforma és a magyar címer, de a kiegyezés után, a kétfejű sast teljesen kiszorítja a magyar címer. Az iparosok mintakészletébe a díszes ünnepi céltárgyak címerállatos, koronás díszítőművei a díszített céhlevelek, a nyugat-európai és hazai mintalapok, mintakönyvek követése során kerültek be, amit a mesterinasoknak kötelezővé tett rajzoktatás is befolyásolt 1783-tól. A városból érkezett vallási és világi ponyvák, széphistóriák, a népszerű kalendáriumok illusztrált lapjai és a sokszorosított grafikák az előképei a pásztorok által faragott, karcolt, spanyolviasz berakással díszített tükrösöknek, sótartóknak. Ha a kötetben szereplő díszített tárgyakat a készítőik szempontjából elemezzük, kiderül, hogy a legjobban kidolgozott és legfinomabban megmunkált tárgyak a céhes iparosmesterek keze alól kerültek ki, köztük a céhes *remek*ként készült tárgyakkal. Ezek a tárgyakon is számtalan stilizált változatban szerepelnek a nemzeti jelképeink. A művészkedő magyar pásztorok használati tárgyai, munkaeszközei, szerelmi vagy ajándéktárgyai újabb csoportot képeznek a nemzeti szimbólumok megfogalmazásának területén. A 19. és 20.

század fordulóján tevékenykedő fafaragó pásztorok (Kapoli Antal, Bagol András, Hodó József) egyéni címerkompozíciókat hoztak létre. Az erőteljes, önálló stílust kialakító, név szerint ismert alkotók dísz- és ajándéktárgyai egyéni módon alkalmazták az átvett díszítményeket, melyeket a környezetükből vett minták szerint alakítottak tovább; a címerállatok között kutyára, báránnyra hasonlító oroszánokkal, unikornisokkal és szárnyasokra hasonlító baglyokkal, galambokkal is találkozunk. A Rákóczi-, Kossuth- és Petőfi-ábrázolások szintén azt mutatják, hogy a nyomdaipar a vizuális kultúra szerves része volt, az előképeket a lapillusztrációk, a lakáskultúrában használt, nemzeti hősokeket ábrázoló litografált portrék adták, melyek tovább formálódtak a kézművesek és faragó pásztorok kezén.

Az albumban szereplő tárgyak és azok díszítményei kiválóan világítanak rá, hogy a 19. század közepétől a magyar népi díszítőművészetbe beépülő nemzeti szimbólumok egyes elemei más díszítőelemekhez hasonlóan variálódtak, alakultak, stilizálódtak, igazodtak a közösségi ízlérendszerhez. A dísz- és emléktárgyak formáin és a rajtuk található díszítmények kompozí-

cióin tetten érhető a század eleje biedermeier stílusának hatása és ízlésvilága is. A tárgyakon szereplő nemzeti jelképek a maguk nyelvén a készítőik társadalmi, képzsébeli és felfogásbeli különbségeiről is tanúskodnak, a nemzeti öntudat kifejezésének bizonyítékai.

A kötet képes anyagát a Néprajzi Múzeum válogatott tárgyai adják, esetenként kiegészítve más múzeumok anyagával. A kiadvány elsősorban ismeretterjesztő céllal készült, lábjegyzetektől és hivatkozásoktól mentesítve az olvasót. Ugyanakkor a szövegekben finoman elrejtve megtalálhatóak az apró információk, melyeket nagyon precíz módon egészít ki a kötet végén található, fejezetek szerint összeállított irodalomjegyzék. A tárgyak pontos leírását segíti a képjegyzék a részletes adatokkal, a múzeumba kerülés és a gyűjtés körülményeire vonatkozóan, így a kutatók és a széles körű nagyközönség is élvezettel elmélyülhet benne.

TASNÁDI ZSUZSANNA
muzeológus

(*Cser Kiadó–Néprajzi Múzeum, Budapest, 2014, 304 p.*)

Az illusztrációt a könyvből választottuk.

Hírek

■ **Itt és most** címmel megnyílt a képzőművészeti Nemzeti Szalon a Múcsarnokban (Budapest, Hősök tere). A tárlat 207 alkotó munkáit bemutatta az elmúlt tíz esztendő magyar képzőművészetének áttekintésére vállalkozik. (2015. április 25–július 19.) A 2014-ben bemutatott építészeti Nemzeti Szalon több mint húszezer látogatót vonzott.

■ **Az év múzeuma és kiállítása.** – A Múzeumok Majálisán, 2015. május 16-án a Magyar Nemzeti Múzeumban hirdették ki a Pulszky Társaság – Magyar Múzeumi Egyesület által odaítélt elismerő címeiket. Az év múzeuma az óbudai Magyar Kereskedelmi és

Vendéglátóipari Múzeum lett, a kis múzeumok kategóriájában a berettyóújfalui Bihari Múzeum a győztes, az Év Kiállítása címet pedig a miskolci Herman Ottó Múzeum *Elit alakulat* című honfoglalás kori tárlata nyerte el.

■ **Gyulai Natália** divattervező munkáiból látható kiállítás a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában (Budapest XI., Bartók Béla út 30.) 2015. május 13. és június 27. között.

■ **Kereszt-pontok** – Válogatás 30 év szövött anyagaiból címmel Kányási Holb Margit munkáit mutatják be a Hagyományok Há-

za rendezésében a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban (Budapest I., Fő u. 6.) 2015. május 13. és július 11. között.

■ **Pelso 2015** – X. Országos Kerámia és Gobelinné Biennále. – Az idén *Pannonia istenei* címmel hirdette meg a pályázatát a keszthelyi Balatoni Múzeum. A Pannonia provincia hitvilága, a korai kereszténység ihlette műveket 2015. július 4. és szeptember 13. között mutatják be a közönségnek. (Keszthely, Múzeum u. 2.)

■ **Spinner Rebel.** – Budapesten, az Aranytíz Kultúrházban ünnepélyes keretek között mutatták be az első magyar fejlesztésű ak-

tív kerekesszéket. A Kazány Tibor által tervezett összecsucskozható, ultrakönnyű, esztétikus, biztonságos, kényelmes, stabil és prémiumkategóriás megoldásokkal rendelkező járművet a tatai Spinner Kerekesszék Gyártó Kft. készítette és *Spinner Rebel* néven hozza forgalomba.

■ **Imago** címmel nyitják meg az 5. Textilművészeti Triennálét a Kulturális Alapítvány a Textilművészetért és a Szombathelyi Képtár rendezésében. A 2015. június 26. és október 31. között látható tárlaton a fal- és tértextil, textildesign, miniatúrtextil, zászló és szalag kategóriában érkezett pályamunkákat mutatják be. (Szombathelyi Képtár, Rákóczi Ferenc u. 12.)

■ **9. Groteszki Triennále** – a világ másképp. – A Kapos Art Képző- és Iparművészeti Egyesület által meghirdetett nemzetközi groteszk képző- és iparművészeti pályázatra öt országból 190 alkotó jelentkezett. Műveikből a Rippl-Rónai Fesztivál keretében 2015. május 28-án nyílt kiállítás az Együd Árpád Kulturális Központ – Vaszary Képtárban. (Kaposvár, Nagy Imre tér 2.) A tárlat augusztus 15-ig látogatható.

■ **A Vasarely Múzeum** a legjobb 10 között. – A brit *The Guardian* „A 10 legjobb európai múzeum... amiről valószínűleg sosem hallott” címmel közölte összeállítást, melyben az óbudai Vasarely Múzeumot is bemutatja, ahol az op-art mesterének több mint 400 alkotása látható.

■ **Arany város** címmel a budapesti Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola egykori kilenc diákjának – akik mára közismert művészek – munkáiból nyílik tárlat a Pesti Vigadóban. (Budapest V., Vigadó tér 2.) A 2015. június 11. és július 12. között látható kiállításon Marie Breznay festő- és fotóművész (Párizs), Császár Gábor képzőművész, Homolya Gábor képzőművész, Kállay Zsolt grafikusművész, tipográfus, Kecskés Zoltán grafikusművész, Kneisz Eszter textilművész, Radó László festőművész, Székely Judit textilművész és Tápai Nóra textilművész, grafikus alkotásai szerepelnek.

■ **Szuppán Irén** textilművész ikat-kiállítása látható 2015. június 26. és szeptember 27. között a Szombathelyi Képtárban. (Rákó-

czy Ferenc u. 12.) Az ikat ősi, távol-keleti technika, a kézi festés és a szövés érdekes együttese, a szövés során a kézzel megfestett láncszálak foltszerű színhatása dominál.

■ **Mocsári Mária** textilművész (1953–2011) emlékkiállítása és Vén Zoltán grafikusművész kiállítása látható 2015. május 15. és június 30. között a Kapos Art Kortárs Galériában. (Kaposvár, Bajcsy-Zsilinszky u. 32.)

■ **A Remodel Stúdió** Szegeden öt hátrányos helyzetű pályakezdő szakembert foglalkoztat. A bútormentők kidobásra szánt fotelokat, garnitúrákat újítanak fel, így egyszerre három szakma, az asztalos-, a kárpitos- és a restaurátori munka csínját-bínját tanulják meg. A nem is olyan régmúlt Klub foteljét, Béke garnitúráját vagy Rumba foteljét újjávarázsolva bemutatták a 2015. áprilisi WAMP Vienna designvásáron is.

■ **I. Jakab mesekert Barcelonában.** – Kő Boldizsár szobrászművész tematikus játszótereit sokan ismerik a visegrádi királyi palota

Fotó: octogon.hu

mellett, az Aquincumi Múzeum udvarán, vagy a Zöld Pétert a Millenárison. Legújabb, fából készült szellemes, tarka játéka – többek között: pörgő vitéz, lovas hinta, vártoronykilátó, griffes fogat, amin csúszkálni lehet – a barcelonai gyerekeket örvendeztetik meg.

■ **A Nagytétényi Kastély Papírfesztivál** programjának részeként *Inspirációk* címmel papírruha-kiállítás nyílt 2015. június 20-án, a Múzeumok Éjszakája alkalmából. A budapesti Jelky András Iparművészeti Szakközépiskola ígéretes tanulója a Nemzeti Tehetség Program keretében a Nagytétényi Kastély adottságaiból: épületének, bútorgyűjteményének, falfestményeinek motívumaiból mint kulturális örökségünkől kiindulva – a múlt értékeinek kortárs átér-

telmezéseként – terveztek a kastély termeinek enteriőrjeibe installálható papírruhákat, öltözkékiegészítőket. A fesztiválon a Fiala Iparművészek Stúdiója Egyesület művészeinek papír ékszerei és a Magyar Művészkönyvalkotók Társaságának tagjai által készített művésznaplók, művészkönyvek is megtekinthetők. A kiállítás 2015. augusztus 30-ig látogatható.

■ **XX. Országos Érembiennále.** – Sopron Megyei Jogú Város Önkormányzata, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége és a Soproni Múzeum rendezésében a soproni Lábasházban (Orsolya tér 5.) 2015. június 21. és augusztus 2. között látható a biennáléra érkezett művek anyagából összeállított tárlat.

■ **Szöke Gábor Miklós** hatalmas vágótűző lovat épített a szlovákiai lóversenypálya, a somorjai Hippo Aréna bejárata elé. (kép) A több ezer, egyenként hegesztett rozsdamentesacél elemből készített szobor 8,5 méter magas, 14 méter hosszú és 20 tonnát nyom. A szobrász számára örök kihívás a mozgásban lévő ló ábrázolása, és ez a szobor különös bravúr, mert súlyának 80 százaléka egy lábra nehezedik.

■ **Uniqball** – az állványfejek svájci bicskája. – Kármán Balázs és Novák László természetfotósok találmányát hasonlítja a nemzetközi sajtó az univerzális svájci bicskához. A Fotótechnikai Lapok Világszövetségének (TIPA) 2015-ös dubaji kongresszusán a legjobb fotográfiai kiegészítőnek választották. A szerkezet egyszerre több állványfej tulajdonságát biztosítja: hagyományos gömbcsuklóként, döntő- és videófejként is használható.

Fotó: UniqBall